

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
Katedra veřejné správy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
Úřední jazyk na úřadě a jazyková kultura úřadu

Předkládá: Tereza Dušková
Vedoucí práce: JUDr. Petr Triner

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Úřední jazyk na úřadě a jazyková kultura úřadu“ vypracovala samostatně s použitím odborné literatury a pramenů uvedených v seznamu, který je součástí této bakalářské práce.

V Plzni dne 26. 3. 2019

.....

Tereza Dušková

Poděkování

Mé poděkování patří vedoucímu bakalářské práce JUDr. Petru Trinerovi, za odborné vedení, věcné připomínky a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat. Dále bych chtěla poděkovat katedře veřejné správy, za pomoc v průběhu celého mého studia a také rodině a přátelům, kteří mě v tomto studiu podporovali.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	2
2.1	ÚŘAD	4
2.1.1	<i>Funkční pojetí</i>	4
2.1.2	<i>Institucionální pojetí</i>	4
2.1.3	<i>Pojetí pomocného útvaru</i>	4
2.2	ÚŘEDNÍK ÚZEMNĚ SAMOSPRÁVNÉHO CELKU	5
2.3	BYROKRACIE	6
2.3.1	<i>Politologie</i>	6
2.3.2	<i>Sociologie a historické vědy</i>	7
2.3.3	<i>Běžné užívání</i>	7
2.4	JAZYK	7
2.4.1	<i>Úřední jazyk</i>	8
2.5	INFORMACE	9
2.6	KOMUNIKACE	10
3	HISTORIE A VÝVOJ ČESKÉHO JAZYKA V SOUVISLOSTI S VEŘEJNOU SPRÁVOU	12
3.1	PŘED VZNIKEM SPISOVNÉHO JAZYKA	12
3.1.1	<i>Velkomoravská říše</i>	12
3.2	POČÁTKY SPISOVNÉHO JAZYKA	13
3.2.1	<i>Situace češtiny na přelomu 13. a 14. století</i>	14
3.2.2	<i>Čeština za vlády Karla IV.</i>	15
3.3	OD HUSITSKÝCH VÁLEK DO BÍLÉ HORY	15
3.3.1	<i>2.3.1 Mistr Jan Hus</i>	15
3.3.2	<i>Demokratizace jazyka za husitských válek</i>	15
3.3.3	<i>Situace češtiny od 15. století</i>	16
3.3.4	<i>Situace češtiny v době předbělohorské</i>	17
3.4	POBĚLOHORSKÉ OBDOBÍ	17
3.5	NÁRODNÍ OBROZENÍ	18
3.5.1	<i>Josef Dobrovský</i>	19
3.5.2	<i>Josef Jungmann</i>	19
3.6	OD POLOVINY 19. STOLETÍ DO ROKU 1918	19
3.7	OD ROKU 1918 DO SOUČASNOSTI	21
3.7.1	<i>Čeština po roce 1989</i>	22
4	JAZYKOVÁ KULTURA, NORMA A KODIFIKACE	24
4.1	JAZYKOVÁ KULTURA	24
4.1.1	<i>Verbální komunikace</i>	25
4.1.2	<i>Paralingvistické aspekty verbálního projevu</i>	26
4.1.3	<i>Neverbální komunikace</i>	29
4.1.4	<i>Komunikace úřadu s občany</i>	31
4.2	JAZYKOVÁ NORMA	32
4.3	JAZYKOVÁ KODIFIKACE	33

5	ÚŘEDNÍ JAZYK V EU	35
5.1	HISTORIE ÚŘEDNÍHO JAZYKA EU	35
5.2	NÁKLADY MNOHOJAZYČNOSTI.....	36
5.3	PRACOVNÍ JAZYKY	37
6	JEDNÁNÍ S CIZINCI NA ČESKÝCH ÚŘADECH	39
6.1	NÁRODNOSTNÍ MENŠINA	39
6.2	KOMUNIKACE S ÚŘADY	39
6.3	EVROPSKÁ CHARTA REGIONÁLNÍCH ČI MENŠINOVÝCH JAZYKŮ	40
6.4	KODIFIKACE.....	40
6.5	TLUMOČNÍCI A PŘEKLADATELÉ.....	42
7	SPECIFICKÝ PŘÍSTUP ÚŘADŮ K OSOBÁM S HANDICAPEM	43
7.1	AGENTURA PRO NESLYŠÍCÍ.....	44
7.2	SIMULTÁNNÍ PŘEPIS MLUVENÉ ŘEČI	45
7.3	KODIFIKACE.....	46
8	ZÁVĚR	48
	SEZNAM PRAMENŮ	50
	RESUMÉ	55

1 Úvod

Téma Úřední jazyk na úřadě a jazyková kultura úřadu jsem si vybrala z toho důvodu, že mě mezi nabízenými tématy katedry veřejné správy nejvíce zaujalo. Český jazyk a obecně spisovná čeština, je mi velice sympatická díky její pestrosti a zabarvení slov a slovních spojení, ale také díky její velmi bohaté slovní zásobě, kterou má oproti ostatním cizím jazykům opravdu velkou. S komunikací úřadů s cizími státními příslušníky či národnostními menšinami a s osobami s handicapem jsem se nikdy osobně nesetkala, tudíž jsem velice ráda, že budu moci tuto problematiku nastínit a vysvětlit fungování této komunikace, která dle mého názoru patří a spadá do tohoto tématu.

Za cíl si stanovuji popsání a rozebrání tohoto tématu, konkrétně úředního jazyka, komunikace s úřady a jazykové kultury úřadů. Práci budu členit na kapitoly a podkapitoly, aby byla přehledná a dalo se v ní snadno zorientovat. V první kapitole se budu zabírat základními pojmy. Zde popíšu, co je veřejná správa, jak se člení a rozlišuje, kdo je subjektem, nositelem a vykonavatelem veřejné moci. Tímto se dostaneme k pojmu úřad a k dalším pojmům, které s tímto pojmem úzce souvisejí. V další kapitole stručně nastíním vývoj spisovného jazyka a užívání úředního jazyka v jednotlivých časových obdobích. Třetí kapitolu věnuji jazykové kultuře, normě a uzákonění českého jazyka. Zde objasním jazykovou kulturu a s tím spojenou verbální a neverbální komunikaci, také se zmíním o komunikaci úřadů s občany a širokou veřejností a v neposlední řadě o pojmu jazyková norma. Ve čtvrté kapitole se hodlám věnovat úřednímu jazyku Evropské unie. V této kapitole bych chtěla popsat, jaký jazyk je používán dnes jako úřední jazyk Evropské unie, ale také zároveň jeho historii. Dále uvedu v této kapitole problém spojený s vysokými náklady na mnohojazyčnost. Také objasním pracovní jazyky, kterými se hovoří uvnitř institucí Evropské unie. V páté kapitole se dostanu k jednání s cizinci na českých úřadech. Tato kapitola bude obsahovat národnosti menšiny, jak tyto menšiny či cizí státní příslušníci komunikují s úřady, co je Evropská charta regionálních a menšinových jazyků, kde můžeme nalézt zakotvení menšin a s nimi spojené tlumočnický v zákoně a kdo vlastně tyto tlumočníci jsou. V poslední, šesté kapitole, se hodlám věnovat komunikaci úřadů s osobami s handicapem. Těmito osobami jsou myšleny osoby se sluchovým či zrakovým postižením. Zde budu zmiňovat agenturu pro neslyšící a dále popíši, co znamená simultánní přepis mluvené řeči a v neposlední řadě najdu, kde se o těchto osobách pojednává v právní úpravě a jaká jsou jejich práva.

2 Vymezení základních pojmů

Než začnu charakterizovat a definovat jednotlivé pojmy, bylo by dobré si nastínit definici veřejné správy a správy obecně, abychom se dostali k pojmům nositel a vykonavatel veřejné moci a tím k pojmu úřad, který je hlavním pojmem a je obsažen v názvu této bakalářské práce a vše se tudíž bude odvíjet především od tohoto pojmu a od veřejné správy.

Veřejná správa je pojem, který lze jen těžko jednoznačně definovat a výstižně popsat. Tento stav nemožnosti konkrétně vymezit veřejnou správu je dán tím, že správa je sama o sobě velice složitý jev, a tak není možné tento jev komplexně charakterizovat. Správa jako pojem je spojován se státem k výkonné povaze, realizuje se v ní nějaké rozhodnutí, je to vedení záležitostí, který má stanovený cíl, zároveň zde musí existovat regulace, kterou je myšleno udržení systému v rovnováze a řízení, tedy nějaké působení na lidi. Správu bychom mohli rozdělit na veřejnou a soukromou. Veřejná správa se vykonává ve veřejném zájmu, jedná se o vrchnostenskou činnost, která je více vázána právem než správa soukromá. Veřejnou správou se zabývá správní věda. Soukromá správa je vykonávána v zájmu soukromém, je spojena s hospodářskou aktivitou fyzických nebo právnických osob.¹

Přesto bychom dle teorie správní vědy mohli veřejnou správu blíže charakterizovat, a to v pojetí materiálním (funkčním) nebo v pojetí formálním (institucionálním, organizačním). Pod materiálním pojetím si můžeme představit veřejnou správu jako určitý druh činnosti, tedy spravování, službu, dozor, vydávání správních aktů apod. Formální pojetí označuje veřejnou správu jako soubor institucí, tedy úřadů nebo organizací, které buď přímo, nebo zprostředkovaně tuto činnosti vykonávají. Veřejnou správu dále můžeme rozčlenit na státní správu a samosprávu.^{2 3}

Organizace veřejné správy se týká především veřejné správy ve formálním pojetí. Budeme se tedy bavit především o institucích, které tvoří organizační soustavu veřejné správy. Těmto

¹ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-624-1., str. 2

² NEČADOVÁ, Věra. *Veřejná správa* [online]. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2009 [cit. 2019-03-20]. ISBN 978-80-87035-19-1.

³ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-624-1., str. 2

institucím je zákonem dáno právo nebo povinnost správy veřejných záležitostí ve veřejném zájmu. Ovšem nesmíme opomenout, že instituce jsou sice brány z hlediska formálního, ale vykonávají záležitosti, které spadají pod hledisko materiální. Veřejná správa se tedy organizačně skládá z institucí. Instituce můžeme rozdělit na dva základní druhy. Subjekty a vykonavatele.⁴

Veřejná správa je tvořena takzvanými nositeli veřejné moci a těmito nositeli jsou právě subjekty veřejné správy. Subjekty jsou tedy nositelé práv a povinností týkajících se veřejné správy, mají určité pravomoci, jsou nositelé povinností správy veřejných záležitostí. Jsou to určité subjekty práva. Musí mít právní subjektivitu, tzn. být nositelem práv a povinností. Subjekty se tedy rozumí stát a právnické nebo fyzické osoby, které ustanoví ústava nebo zákon. Stát je tedy vždy subjekt, kterému se přiřazuje být nositelem veřejné správy, dalším osobám jen na základě ústavy a zákona. Tyto subjekty mají poté práva a povinnosti, kterým s tím souvisejí. Subjektem veřejné správy tedy může být jak stát, tak i veřejnoprávní korporace (územní, osobní, věcné), veřejné ústavy a podniky a také fyzické a právnické osoby. Fyzickým a právnickým osobám je přiřknuto právo správy veřejných záležitostí. Právnické osoby jsou určité právní konstrukce, fiktivní osoby, které fungují v právním režimu, který jim právo přiznává. Právnické osoby nemají na rozdíl od fyzických osob přirozené způsoby vnějšího projevu, kterými se projevují navenek, a tak jim tyto projevy poskytují vykonavatelé.^{5 6}

Vykonavatelé jsou konkrétní realizátoři veřejné správy. Reálně provádějí veřejnosprávní úkony. Vykonavatelé se skládají z vnitřních organizačních složek. Jsou to instituce bez vlastní právní subjektivity, jsou to vnitřní orgány subjektů. Člení se především z hlediska funkčního, mají vymezen okruh funkcí (úkolů), které mají splnit. Za vykonavatele můžeme také v určitém smyslu chápat orgán nebo příslušného zástupce subjektu veřejné správy. Ve sféře veřejné správy se nám ovšem v tomto kontextu odkrývá jiný výraz, a to úřad. Ústava ČR užívá tento termín v souvislosti se slovem správní, kdežto dříve se užíval termín „orgán státní správy“. Z tohoto důvodu je nezbytné se zaměřit na pojmy orgán neboli úřad, abychom mohli blíže specifikovat termín vykonavatel správy veřejných záležitostí. Je nutno říci, že jde

⁴ *Spravko.cz: Organizace veřejné správy [online]. [cit. 2019-03-21].*

⁵ *Spravko.cz: Organizace veřejné správy [online]. [cit. 2019-03-21].*

⁶ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-624-1., str. 65-66

o problém, který ve správním právu není charakterizován konkrétně, a tudíž nám dovoluje několik možností vyložení.^{7 8}

2.1 Úřad

Pojmu úřad teorie správního práva přiřazuje v zásadě tři významy.

2.1.1 Funkční pojetí

Pod prvním pojetím si můžeme představit úřad jako „zákonem stanovený, přesně ohraničený okruh záležitostí, které jsou přiřazeny některé organizační jednotce nebo přímo orgánu jako jejich působnost, kterou vždy vykonávají fyzické osoby jako monokratické nebo kolegiální orgány příslušného subjektu veřejné správy.“⁹ Monokratickým orgánem je myšlen například prezident republiky, kolegiálním orgánem například vláda. Funkční pojetí můžeme dále formulovat také jako vykonávání úřadu nebo jako jmenování do úřadu.¹⁰

2.1.2 Institucionální pojetí

Druhé, institucionální pojetí, chápe pojmem úřad „obecné označení organizační jednotky, které je přikázána určitá věcná a územní působnost.“¹¹ Toto pojmenování je totožné s u nás dosud starším pojmenováním správních útvarů. Dříve se slovem orgán (správní orgán, orgán státní správy) označovaly právě správní útvary (úřady).¹²

2.1.3 Pojetí pomocného útvaru

Třetí pojetí pomocného útvaru odkazuje na „soubor osob přidány orgánu na pomoc při výkonu jeho úřadu (funkce) a vytvářející organizační jednotku bez vrchnostenské kompetence vydávat abstraktní nebo konkrétní právní akty. Taková pravomoc přísluší jen orgánu,

⁷ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-624-1., str. 66

⁸ *Spravko.cz: Organizace veřejné správy [online]. [cit. 2019-03-21].*

⁹ NEČADOVÁ, Věra. *Veřejná správa [online]. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2009 [cit. 2019-03-20]. ISBN 978-80-87035-19-1.*

¹⁰ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-624-1., str. 67

¹¹ NEČADOVÁ, Věra. *Veřejná správa [online]. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2009 [cit. 2019-03-20]. ISBN 978-80-87035-19-1.*

¹² HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-624-1., str. 67

u kterého byl takový pomocný orgán zřízen a pro něhož pracuje.“¹³ Ovšem je zde potřeba upozornit na to, že toto pojetí úřadu dlouho ve veřejné sféře převládalo, protože odpovídalo dřívější vizi, že úřad je funkce spjatá s působností a pravomocí orgánů státu, jimiž jsou právě jen fyzické osoby (např. ministři) nebo skupina takových osob (např. vlády), a proto tato působnost být úřadem nejde přiřadit nějaké organizační jednotce.

Úřad je dnes brán ve správním právu ve významu institucionálním. Za úřad se tedy pokládá každá stálá instituce s organizačním vnitřním uspořádáním, která byla založena jako vykonavatel veřejných věcí a není právnickou osobou. V této představě není úřad spjat s určitými osobami, které například navrhnou program jednání úřadu, existence úřadu není vázána na personální změny v jeho vedení nebo v jeho aparátu. Je to právě symbolem trvalosti, protože nezáleží na tom, která určitá osoba ve věci koná nějaké prostředky opatření, ale jestli tak koná jako orgán, nebo je zástupcem, či jinou pravomocnou osobou v oblasti úřadu a jeho působnosti. Plnění veřejných úkolů a věcí ovšem není možné jen nástroji veřejného práva, ale též nástroji práva soukromého. Jako správní úřad může být organizační jednotka plánována jen tehdy, pokud plní veřejné úkoly nástroji veřejného práva. Pokud určité zařízení a podniky plní veřejné úkoly či služby jen nástroji soukromého práva, nenáleží jim takové postavení, jakožto postavení správního úřadu.¹⁴

2.2 Úředník územně samosprávného celku

Úředníkem územně samosprávného celku se dle § 2 odst. 4 zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků rozumí zaměstnanec územního samosprávného celku podílející se na výkonu správních činností zařazený do obecního úřadu, do městského úřadu, do magistrátu statutárního města nebo do magistrátu územně členěného statutárního města, do úřadu městského obvodu nebo úřadu městské části územně členěného statutárního města, do krajského úřadu, do Magistrátu hlavního města Prahy nebo do úřadu městské části hlavního města Prahy.¹⁵

¹³ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-624-1., str. 67

¹⁴ HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-624-1., str. 67

¹⁵ Zákon č. 312/2002 Sb., zákon o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů

„Úředníkem tedy jsou pouze ti zaměstnanci územního samosprávného celku, kteří se podílejí na výkonu správních činností a zároveň jsou zařazeni do úřadu daného územního samosprávného celku. Zákon o úřednících územních samosprávných celků se naopak nevztahuje na zaměstnance územních samosprávných celků, kteří v jejich úřadech zařazeni nejsou, a to i v případě, že by tito zaměstnanci vykonávali nebo se podíleli na výkonu správních činností, dále se nevztahuje ani na členy volených orgánů územních samosprávných celků (členy zastupitelstva nebo rady územního samosprávného celku, na starosty, primátory či hejtmány), a v neposlední řadě se zákon nevztahuje ani na osoby, které mají s územním samosprávným celkem uzavřenou některou z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr. V § 1 odst. 3 pak zákon o úřednících územních samosprávných celků stanoví okruhy zaměstnanců územního samosprávného celku, kteří se za úředníky nepovažují. Jsou to:

- 1. zaměstnanci zařazení ve vlastních organizačních složkách územního samosprávného celku, které nemají právní subjektivitu,*
- 2. zaměstnanci zařazení jen ve zvláštních orgánech územního samosprávného celku a*
- 3. zaměstnanci, kteří vykonávají výhradně pomocné, servisní nebo manuální práce nebo kteří výkon takových prací řídí (tzv. obslužné činnosti).“¹⁶*

2.3 Byrokracie

Píše se rok 1745 a jako první, kdo aplikoval pojem „byrokracie“, byl francouzský ekonom fyziokrat Vincent de Gournay. Tento pojem si řada autorů vysvětluje různě a přiděluje mu jiný význam. Zvláštní postavení zde hraje žurnalistická praxe a intuice politiků, kteří nám nejsou moc nápomocni k vysvětlení už tak velmi nejasného termínu, spíše naopak. Mnohdy je tento pojem spjat se třemi oblastmi významů, které jsou velice odlišné.¹⁷

2.3.1 Politologie

Politologie si pod pojmem „byrokracie“ představuje vládu, která se uskutečňuje prostřednictvím úřadů, prostřednictvím státního aparátu, který se skládá pouze ze jmenovaných, ne tedy volených funkcionářů či úředníků, je uspořádána hierarchicky a podléhá legitimní autoritě. V tomto případě se jedná o vládu, která je sice regulována

¹⁶ Studijní texty ministerstva vnitra. Pojmy úředník a správní činnost podle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů

¹⁷ KELLER, Jan. *Sociologie, byrokracie a organizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996. Základy sociologie. ISBN 80-858-5015-X., str. 135

zákony, nicméně je zde naprosté omezení možnosti občanů, účastnit a podílet se se na správě veřejných záležitostí.¹⁸

2.3.2 Sociologie a historické vědy

V sociologii a v historických vědách se chápe byrokratizací snaha o řízení a utváření velkých organizací výrobního nebo správního charakteru a právních systémů, které se řídí s pomocí ne vždy osobních pravidel. Jednou z možností moderní byrokracie by mohl být „návrát k historicky ranějším formám organizace správních i produkčních aktivit, tedy v terminologii Maxe Webera návrat k patrimoniálním či dokonce patriarchálním útvarům organizace.“¹⁹ Pokud bychom to brali z technického hlediska, mohli bychom byrokracii nahradit pouze vládou laiků, neprofesionálů, kteří nepatří k odborníkům.²⁰

2.3.3 Běžné užívání

Pojetí slova „byrokracie“ se v běžném užívání rozumí jako nesrozumitelný prostředek k vyřizování prostých věcí, které obtěžují a znepríjemňují životy občanů. Ku příkladu můžeme uvést nepřiměřené dlouhé vyřizování záležitostí, opakující se nezáměr, který vidíme u přístupu úředníků k vyřizování jednotlivých případů, komplikovanost a nepřehlednost úřadů, ignorování účelů, pro které byla organizace vybudována. „Alternativou by bylo co nejmenší a co nepružnější používání výkazů, statistik a dotazníků, co nejkratší fronty přede dveřmi úřadů a co nejkratší lhůty pro vyřizování žádostí.“²¹

2.4 Jazyk

Jazyk je určitý systém, který patří ke způsobům lidské komunikace. Je to soubor vyjadřovacích a sdělovacích prostředků, které jsou společné členům jednoho či více národů. Jedná se o systém znaků sloužících k dorozumívání, vyjadřování a sdělování myšlenek.

¹⁸ KELLER, Jan. *Sociologie, byrokracie a organizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996. Základy sociologie. ISBN 80-858-5015-X., str. 135

¹⁹ KELLER, Jan. *Sociologie, byrokracie a organizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996. Základy sociologie. ISBN 80-858-5015-X., str. 135

²⁰ KELLER, Jan. *Sociologie, byrokracie a organizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996. Základy sociologie. ISBN 80-858-5015-X., str. 135

²¹ KELLER, Jan. *Sociologie, byrokracie a organizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996. Základy sociologie. ISBN 80-858-5015-X., str. 135

Slouží ke sdělování informací, je to základní komunikační prostředek. Není však jediným prostředkem ke komunikaci, komunikovat se dá například i pomocí gest nebo znakové řeči.

Jazyk funguje tak, že v mozku je uložena slovní zásoba, gramatika, znalost o spojitelnosti slov, údaje z oblasti fonetiky a fonologie, informace o soustavě grafémů, schopnost pracovat s tvary slov a prostředky nonverbální komunikace. To vše náš mozek automaticky používá, a přitom je zřejmé, že jde o skloubení obrovského množství informací a myšlenkových operací, které se musejí uskutečnit, abychom byli schopni vyslovit jedinou větu. V dalších podkapitolách proto raději objasním pojmy informace a také komunikace, které s jazykem úzce souvisí. Jazyk má několik funkcí, mezi které můžeme zařadit například nominativní, komunikativní, referenční, konativní, metajazykovou apod.²²

2.4.1 Úřední jazyk

Pojem „úřední jazyk“ úzce souvisí s pojmy oficiální jazyk a státní jazyk, většinou se používají jako synonyma. Nazývání jazyka jako „státní“ je občas vnímáno i jako symbol státu, kdežto jazyk pojmenovaný jako „úřední“ má spíše praktickou funkci. To znamená, že jej používají úřady, resp. orgány veřejné moci. Rozlišení mezi těmito pojmy se shoduje s rozdílem, který je zaveden v sociolingvistice mezi nacionalismem a nacionismem. U nacionalismu jde o to, že se jedná o emoce a symboliku a ty jsou potřebné pro kulturní integraci společnosti, kdežto nacionismus má právě tu praktickou stránku, což je řízení státu, a to je politická integrace. Státní jazyk můžeme tedy popsat jako úřední jazyk v nacionalistickém pojetí. Úřední jazyk ovšem nemusí být je jeden, existují situace v zemi, které vyžadují jazyků více (například Belgie nebo Švýcarsko), nebo určitý jazyk není jazykem úředním na celostátní úrovni ale jen na úrovni regionální či místní. Úředním jazykem komunikují z velké části orgány veřejné moci, avšak není podmínkou, že by musely komunikovat pouze v něm. Mají možnost jednat a vydávat písemnosti i v jazycích s jiným statutem a to například menšinovým. Používání a vyžadování úředního jazyka je pouze na jednotlivých státech, zda a do jaké míry jsou schopni tolerovat jazyky jiné.²³

²² *SlidePlayer: Podstata a fungování jazyka* [online]. [cit. 2019-02-23].

²³ *Encyklopedický slovník češtiny: Úřední jazyk* [online]. [cit. 2019-02-24].

2.5 Informace

Informace a celková informovanost v dnešní době je velice důležitá a má velkou hodnotu. Kdybychom neměli dobré informace, nebylo by možné dělat řadu povolání, nebo se samostatně a nezávisle rozhodovat, můžeme tedy konstatovat, že informace jsou alfou a omegou moderní doby. Je to doba, ve které informace stárnou a nabývají neaktuálnosti mnohem rychleji, než tomu bylo kdy dřív.²⁴

Jedna z podstatných věcí, díky které se lidé od sebe odlišují, je přístup, jakým na informace nahlíží. Důležité je, jaké informace se k nim dostanou, jak velkou část jsou schopni pochytit, zda je dokáží uchovat a hlavně, jaké závěry z nich umějí vydedukovat. Mezi další důležité fakty patří, na jaké úrovni informace jsou. Především, jaká je jejich kvalita a objektivnost.²⁵

Informace je termín, pod kterým si můžeme představit informace, nebo data. Informace chápeme tedy jako data, které nám konkrétní člověk vysvětlí, protože je obohacen určitými znalostmi, jež získal. Dalo by se říci, že to, co jeden považuje za informace, druhému nic říkat nemusí, jsou to pro něj jen obyčejná a bezvýznamná slova. Jde o podstatné údaje, ve kterých je obsažena hodnota, která tomu, jež nabývá informace a vědomosti, napomáhá, a to ke snížení jeho neznalosti. V praxi se často pojmenovává termín „informace“ právě jako data. Informace tedy vzniknou tím, že se interpretují nějaká data a k tomu jsou potřebné znalosti. Z těchto dat se poté stanou informace, pokud obsahují nějaký věcný význam, který jsme až do této doby neznali.²⁶

Tím, že přijmeme novou informaci, kterou bychom mohli označit za zprávu, nabyjeme nových znalostí a můžeme se poté lépe rozhodovat. Seznámení s novou informací nám napomůže k odstranění nebo snížení nevědomosti a na to reagujeme změnou stavu nebo chování. Pokud chceme tedy vystihnout, co je informací myšleno, dá se říci že: „*Za informaci považujeme zprávu, která odstraňuje neznalost příjemce a má pro něho praktický význam.*“²⁷

²⁴ Lupa: *Internet jak zdroj informací* [online]. [cit. 2019-02-23].

²⁵ Lupa: *Internet jak zdroj informací* [online]. [cit. 2019-02-23].

²⁶ *Management mania: Informace* [online]. [cit. 2019-02-23].

²⁷ FRIEDRICH, Václav a Martin LUKÁŠ. *Informační systémy veřejné správy*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1999. ISBN 80-708-2555-3., str. 3

Informace je složena ze tří částí. První z nich je sdělení, což je obsah dané informace, která je určena příjemci. Druhá jsou data, která slouží k vyjádření informací v jazyce, ve kterém komunikujeme, jsou to například slova, grafy, čísla, znaky nebo zvuky. Jako poslední je nosič, který je fyzickým nástrojem pro sběr, uložení a přenos dat.²⁸

2.6 Komunikace

Komunikace je termín, který má velmi mnoho významu. Původem tohoto slova je latinské *communicare*, což znamená sdílet nebo radit se. Je odvozeno od latinského *communis*, z čehož vyplývá z překladu, že se jedná o spojení něčeho. Tímto slovem bychom mohli označit dopravní síť, přemísťování lidí či materiálu, ovšem i myšlenek, informací, postojů nebo pocitů, od jednoho člověka k druhému. Mezi prostředky komunikace můžeme zařadit jazyk, poštu, telegraf, telefon, počítač, rozhlas, televizi, mimo jiné i autobusy, vlaky a letadla.

Je používán v nejrůznějších vědních oborech, zpravidla je ale spojen s použitím jazyka. Rozšířeno je díky kybernetice, ve které komunikace znamená předávání informací mezi komunikátorem a komunikantem. Mezi důležité prvky v tomto pojetí patří kódování a dekódování zpráv, komunikační kanály, časové parametry a další.

Jestliže si vezmeme slovo komunikace v psychologickém pojetí, není zde považováno jen za prostý přenos informací mezi sdělujícím a příjemcem. Můžeme říci, že se zde jedná o sebe prezentaci či sebe potvrzení, o vyjádření postojů k předmětu, také k příjemci sdělení. Jedná se o odlišnou úroveň působení, ovlivňování, znesnadňování či usnadňování porozumění. Komunikaci lze též označit za dorozumívání, kde nejčastějším způsobem komunikace bývá lidská řeč a písmo.²⁹

Různí autoři označují ve svých dílech vymezení komunikace odlišně, a proto není možné ji jednotně specifikovat či definovat. Někteří kladou větší důraz na hledisko formální, jiní zase na obsahové, jsou i tací, kteří zdůrazňují stránku požitkovou či logickou. Bylo by však možné shrnout nejdůležitější charakteristiky do těchto základních bodů:

- *komunikace je nebytná k efektivnímu sebevyjadřování;*
- *komunikace je přenosem a výměnou informací v mluvené, psané, obrazové nebo*

²⁸ REKTOŘÍK, Jaroslav. *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*. Praha: Ekopress, 2002. ISBN 80-861-1960-2., str. 171

²⁹ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 19-20

činnostní formě, která se realizuje mezi lidmi, což se projevuje nějakým účinkem;

- *komunikace je výměnou významů mezi lidmi použitím běžného systému symbolů;*
- *komunikace je způsob pro vytváření a ovlivňování vztahů*³⁰

³⁰ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 20

3 Historie a vývoj českého jazyka v souvislosti s veřejnou správou

3.1 Před vznikem spisovného jazyka

První zmínky datujeme asi v 5. století n. l., kdy přišly slovanské kmeny na české a slovenské území. Svým jazykem je můžeme zařadit k větvi praslovanských nářečí, která je označována jako západoslovanská. Výjimku ovšem tvořilo kmenové nářečí, ze kterého časem vzniklo nářečí středoslovenské. Vedle charakteristických západoslovanských rysů zde najdeme i prvky jihoslovanské a to proto, že předkové dnešních Středoslováků žili nejspíše v těsné blízkosti jižních Slovanů. Tudíž čeština a slovenština tvoří po fonologické stránce přechod mezi západoslovanskými a jihoslovanskými jazyky. Uvnitř československé jazykové oblasti se samozřejmě kromě jihoslovanských prvků nacházejí i jiné nářeční rozdíly, ale do jisté míry byl jazyk českých a slovenských kmenů téměř jednotný.³¹

3.1.1 Velkomoravská říše

Na jihovýchodě Moravy a na západě Slovenska vznikla Velkomoravská říše a to jako první slovanský politický celek na našem území. Stalo se tak v první polovině 9. století. Do té doby české a slovenské kmeny, jenž tu sídlily, netvořily pevnou společenskou a politickou jednotu. Centrem Velkomoravské říše byla dle archeologických pramenů jihovýchodní Morava. Nejvýznamnější postavení měl kmen Čechů, ovšem stále zde byla snaha českých knížat o podmanění menších kmenových knížectví (roku 995 byl vyvražděn Slavníkovců, což byl konkurent přemyslovského rodu a ovládal velkou část východních Čech). Přemyslovský stát postupně nabýval síly a jeho vliv po pádu Velkomoravské říše se rozšiřoval na Moravu a západní Slovensko, ovšem zde se střetával se silnou polskou konkurencí. Zatímco území, na němž se nachází dnešní Slovensko, se roku 1025 dostalo pod moc Uherska, Češi se znovu zmocnili Moravy. Díky těmto okolnostem se ve středu Evropy vytvořily dva samostatné národy, a to český a slovenský, tudíž i dva samostatné jazyky, čeština a slovenština.

V tomto období Velkomoravské říše se uskutečnila mimořádně důležitá událost pro vývoj spisovné češtiny a dalších slovanských jazyků. Tou byl příchod Konstantina a Metoděje (r. 863), kteří připravili překlad základních náboženských textů a sestavili písmo hlaholici. Mimo jiné velmi důležitou věcí bylo, že zdokonalili slovanský dialekt a to po stránce

³¹ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 13

terminologické, syntaktické a stylistické a tím dali novému spisovnému jazyku poměrně pevnou formu. Tímto vznikl první vyspělý slovanský jazyk.³²

3.2 Počátky spisovného jazyka

První zpodobnění českého jazyka lze nalézt v osobních a místních jménech, avšak je někdy velmi zdeformováno cizími písaři (německými, židovskými, arabskými aj.), a také jejich nesprávnou výslovností. Nebylo dokonalé ani provedení grafických prostředků. Je doložena už od 8.-9. století. Prvními souvislými texty se stávají glosy. Rozsáhlejší glosy českého původu pocházejí už ze 13. století. O vývoji českého kulturního jazyka v 10.-12. století však můžeme usuzovat i podle stavu, v jakém jej nacházíme v nejstarších souvislých památkách z doby kolem roku 1300. V této době měla čeština již bohatou a ustálenou náboženskou terminologii, jejíž velká část se shodovala se staroslověnskou, tudíž lze předpokládat intenzitu působení staroslověnštiny u nás.³³

Funkci původního spisovného jazyka zde tedy v 10. a 11. století tvořila církevní slovanština, i přes to, že nezapadá do časového kontextu, se obvykle v tomto období užívalo pro pojmenování tohoto jazyka staroslověnština.³⁴

V 11. století s oslabením staroslověnštiny narůstá počet českých slov, která vznikla předkladem anebo přejímkou z latiny a němčiny. Rozvinutá v tomto období nebyla jen terminologie náboženská, ale i jiné oblasti kultury a civilizace a to zejména právní a soudní praxe. Právní terminologie zahrnovala různé výrazy a pojmenování pro pojmy feudálního práva a soudní praxe, jako například „glava“, což byla vražda, „nárok“ byl trestný čin, ze kterého vznikla škoda, „póvod“ byl žalobce a „hrdost“ znamenalo násilí na majetku. Tyto termíny jsou doložené listinami z 12. století. Velmi bohatá byla německá vrstva v české feudální terminologii, a to díky vlivu sousedních zemí na český politický a společenský vývoj, ale také německé kolonizace v českých zemích a poněmčování české šlechty.

³² KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 13-15

³³ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 16-17

³⁴ DITTMANN, Robert, ULÍČNÝ, Oldřich, ed. *Studie k moderní mluvnici češtiny*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3549-7., str. 11

Důkazem zdokonalování češtiny jako literárního jazyka nám jsou nejstarší souvislé české psané texty ze sklonku 13. století.³⁵

Roku 1027, kdy byli vypuzeni mniši ze Sázavského kláštera, a to na příkaz Břetislava II., bylo ukončeno používání staroslověnštiny jako církevního jazyka a bylo nahrazeno užíváním latiny jako církevního a spisovného jazyka.³⁶

3.2.1 Situace češtiny na přelomu 13. a 14. století

V tomto období můžeme spatřit hospodářský a politický vývoj, růst feudálního zemědělství, rozvoj řemesel a měst a hlavně koncentraci moci v rukou českých panovníků, zvyšování jejich dobré pověsti nejen uvnitř státu, ale i vně. S tímto souvisí rozvoj kulturní češtiny a to zejména ve druhé polovině 13. století. Zároveň zesílila germanizace země, což znamenalo poněmčování šlechty i měst a to za vlády posledních Přemyslovců, počínaje Vladislavem II. I přesto, že na královském dvoře byla slyšena převážně němčina, zdokonalování českého jazyka probíhalo stále a to v nejrůznějších oborech společenského života a literatury. To, že se zdokalovala čeština, byla především zásluha poměrně vysokého vzdělání v českých církevních kruzích, protože právě tam byl zájem a snaha o zdokonalování. Zásluhu měla též dobře rozvinutá síť církevního školství (např. v Praze u sv. Víta na Vyšehradě, ale i klášterní školy mimo Prahu), také Václav II. uvažoval o založení univerzity. Díky této snaze a tomuto rozmachu se čeština v průběhu 14. století mohla postupně vyvinout ve vyspělý a ustálený spisovný jazyk s bohatou stylistickou diferenciací.

Ve 14. století dochází k narůstající potřebě vytváření nových slov. Rytířský život, různé zvyky, zábava šlechty, móda v oblékání a ve zbroji, způsoby boje, to vše potřebu vyvolávalo. Slova se často přejímala od jiných národů a to především od Němců a Francouzů. Význam psaného jazyka rostl, a to vedlo k ustálení jeho pravopisné soustavy. V tomto období máme již několik známých děl, jako například legendu o Jidášovi, epos o Alexandru Velikém, Kroniku tak řečeného Dalimila nebo Mastičkáře.³⁷

³⁵ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 17-19

³⁶ *Historie češtiny: Stát a jazyk* [online]. [cit. 2019-03-04].

³⁷ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 19-23

3.2.2 Čeština za vlády Karla IV.

V době vlády Karla IV. dosahuje spisovná čeština vrcholu. Díky tomuto panovníkovi došlo k celkovému vzestupu českého království a ve velké míře se z jeho strany dostávalo podpory, a to jak v domácí kultuře, tak ve vědecké tvorbě. Důkazem nám je založení univerzity.³⁸

Čeština se uplatňovala jak v literárním písemnictví, tak na úřadech. Z tohoto období máme již česky napsané knihy a první českou bibli přeloženou do českého jazyka, kterou nechal zhotovit Karel IV.³⁹

V tomto období dochází k rozvíjení právního stylu a to zejména ve větné stavbě právních předpisů. Rozvoj právního jazyka můžeme nalézt v česky psaných listinách, které pochází z poslední třetiny 14. století.⁴⁰

3.3 Od husitských válek do Bílé hory

3.3.1 2.3.1 Mistr Jan Hus

15. století je pro vývoj spisovné češtiny velice důležitým obdobím, a to díky literární a kazatelské činnosti Jana Husa. Jan Hus měl pro češtinu veliký význam. Spočíval v jeho nesoustavných, ale zajímavých postřezích o výslovnosti jednotlivých slov a tvarů. Většinu času se potýkal s výrazy z němčiny a proti těm se snažil bojovat. Vnesl do češtiny návrh zcela nového, diakritického pravopisu.⁴¹

3.3.2 Democratizace jazyka za husitských válek

Vše začíná první polovinou patnáctého století. Husitské hnutí, jež se projevilo ve spisovné češtině, vytvořilo z mluveného i psaného slova nejmocnější prostředek své propagace a čeština se tím pádem povýšila na bohoslužebný jazyk. Díky Janu Husovi se rozšířil kazatelský styl a s ním i četba bible. Bible byla tedy důležitým nástrojem a díky ní se rozšířilo ovládání psané češtiny. Protože se rozšířilo ovládání psané češtiny, sblížil se spisovný jazyk s jazykem lidovým, a tudíž zanikly i některé archaické výrazy. V právní literatuře se

³⁸ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 23

³⁹ *Historie češtiny: Stát a jazyk* [online]. [cit. 2019-03-04].

⁴⁰ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 24

⁴¹ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 26

kodifikační spisy psané českým jazykem objevovaly po celé patnácté století. Zároveň se tímto jazykem psaly i různé druhy listů či právních zápisů⁴²

3.3.3 Situace češtiny od 15. století

Úroveň spisovné češtiny byla v tomto období velice vysoká. Spisovná čeština se dokonce dostala na úroveň mezinárodní a stala se úředním jazykem ve Slezsku, diplomatickým a kulturním jazykem v Polsku a Uhersku na dvoře Matyáše Korvína. Za husitských válek měla velký vliv vojska Jana Jiskry z Brandýsa, protože ovládala velkou část Slovenska a také působení absolventů pražské univerzity. To si kladlo za následek zesílení vlivu češtiny a to zejména na Slovensku.

V 16. a 17. století měla již čeština velkou slovní zásobu a to díky přejímání slov z němčiny, latiny a románských jazyků. Výrazy se rozšiřovaly vlivem běžně mluveného jazyka. Přejímaná slova, která se zde hojně užívala ve velkém množství bylo důsledkem domácích národnostních poměrů a také mezinárodního charakteru habsburské říše, jejíž součástí byly české země od roku 1526. Rozšiřoval se odborný styl, vycházely první tištěné letákové noviny a různé druhy výpravné prózy. Úsilí o kultivaci češtiny vyjádřili humanističtí spisovatelé, kteří se snažili, aby se čeština vyrovnala latině a řečtině. Pozornost na jazyk byla kladena v jazykovědné literatuře. Bylo napsáno několik českých gramatik, slovníků a příruček. Vysokou jazykovou úroveň a náboženskou autoritu měla Bible kralická, která pocházela z let 1579-1593. Stala se tak vzorem pro současnou jazykovou praxi. Její vliv se uplatňoval i v pobělohorském období a později v době národního obrození. Bible nebyla přeložena z latiny, ale právě z původních jazyků.^{43 44}

Novým pojmem zde máme pojem pravopis bratrský. Ten se ustálil v Bibli kralické a v textech z druhé poloviny 16. století. Bez větších změn se používal až do začátku 19. století.⁴⁵

⁴² KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 26-28

⁴³ *Historie češtiny: Stát a jazyk* [online]. [cit. 2019-03-04].

⁴⁴ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 29-31

⁴⁵ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 31

3.3.4 Situace češtiny v době předbělohorské

V období 16. a 17. století panovaly spory mezi panovníkem a vysokou šlechtou a také mezi šlechtou a městy. Rozbroje nastaly i v náboženském směru a to zejména kvůli obavám před Turky, kteří se vojensky přiblížili k moravským hranicím. Zároveň ale v tomto období nastával hospodářský rozkvět, na kterém se podílela šlechta i měšťanské vrstvy. S rozkvětem souvisí i prosperující vývoj češtiny. Ovšem toto období mělo i temnou stránku, se kterou souvisela sílící germanizace měst a šlechty. Příliv německých obyvatelů byl tak velký, že kvůli tomu bylo přijato usnesení z roku 1615 a to generálním sněmem Koruny české, ve kterém stálo, že se mělo omezit přistěhovalectví a také se zaručit, aby si cizinci a jejich děti osvojili český jazyk. Stav, který zde nastal, měl za následek ohrožující příznivý vývoj spisovné češtiny. Tímto nastává protihabsburské povstání českých stavů, poté i jeho ztroskotání v bitvě na Bílé hoře roku 1620.⁴⁶

3.4 Pobělohorské období

Jelikož většina českého obyvatelstva nepodporovala učení a řád katolické církve, násilné akty odvety proti obyvatelstvu utrpěl téměř všechen lid. Tyto akty následovaly po bitvě na Bílé hoře. Lidem patřícím do zámožných tříd společnosti byl zabaven majetek, stupňovalo se vystěhovalectví a došlo k nárůstu šlechty z jiných zemí a nejrůznějších cestovatelů, jejichž cenou za užitečnost byl právě zabavený majetek lidí ze zámožných tříd. Kritickým okamžikem pro evoluci spisovného jazyka byla emigrace předních českých myslitelů do zahraničí a hospodářský pád takových tříd ve společnosti, kteří byli do tohoto momentu spotřebiteli literatury psané českým jazykem. Mezi ně můžeme zařadit například Jana Amose Komenského nebo Pavla Stránského. Zde se jedná o malé a střední šlechty a o měšťanstvo. Pražská univerzita byla též zasažena, i když si tímto nebezpečným stavem vývoje prošla už před bitvou na Bílé hoře.^{47 48}

Český spisovný jazyk se tudíž vyvíjel pouze u spisovatelů, kteří byli vypovězeni ze země, ovšem byl vždy podroben přísné kontrole. V další generaci emigrovaných lidí český jazyk zasáhl velký pokles, jelikož zde nebylo žádné splnutí se živým jazykovým děním. I přes

⁴⁶ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 31-32

⁴⁷ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 33

⁴⁸ *Historie češtiny: Stát a jazyk* [online]. [cit. 2019-03-04].

všechny tyto okolnosti je český jazyk pořád jazykem zemských sněmů, avšak jazykem zemských a státních úřadů je němčina. Ovšem česky psané byly pouze sněmovní usnesení. Díky rostoucí síle poněmčování byla čeština odnímána z konverzací a to jak u šlechty, tak ve městech. Pouze na venkově se stále mluvilo česky.⁴⁹

Roku 1627 a 1628 bylo obnoveno zřízení zemské a v Čechách a na Moravě se jako druhým úředním jazykem stal jazyk německý, který se v praxi postavil do této funkce úředního jazyka a byl využíván mnohem častěji než čeština. Nicméně v jedné části protestantského Slovenska se i nadále hovořilo po celé 17. a 18. století českobratrskou češtinou, i když v jejich domácím provedení. Na Slovensku vznikalo česky psané písemnictví se slovenskými elementy, ale také některé gramatiky, z nichž nejvýznamnější je mluvnice češtiny od Pavla Doležala. V 18. století za vlády Marie Terezie a Josefa II. zde byly pokusy a velké úsilí o zavedení němčiny ve všech zemích habsburské monarchie, ovšem to se časem ukázalo jako nemožné.^{50 51}

3.5 Národní obrození

Na konci osmnáctého století se začal velice zlepšovat stav českého a zejména tedy toho spisovného jazyka jako jazyka úředního ale i literárního. Potřeba vývoje průmyslu vedla ke zrušení nevolnictví. To mělo za následek vytlačování německého obyvatelstva z měst, kam se začali stěhovat čeští obyvatelé z venkova a tím pádem zde byly velké a mocné skupiny dělníků a řemeslníků a došlo k zesílení obyvatelů, jenž žijí ve městech. Postupem času se právě české měšťanstvo pustilo do bitvy s německým měšťanským obyvatelstvem a zrodilo se zde jádro českých myslitelů. Tento celý vývoj je založen na tzv. národním obrození, v jejímž průběhu se zřídil prakticky nový český národ. Postupně se vytvářel i jazyk. Pro český jazyk, který již měl svou cenou psanou zvyklost bylo potíží, jak uzpůsobit spisovný jazyk požadavkům soudobé společnosti.

V období první poloviny 19. století se český jazyk používal v Čechách, na Moravě, ale i na Slovensku. Na tvorbě a vzrůstu českého jazyka se podíleli i slovenští básníci, jazykovědci či historici, zároveň také stanovili základ moderní spisovné slovenštině. Tímto momentem se

⁴⁹ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 34-35

⁵⁰ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 36

⁵¹ *Historie češtiny: Stát a jazyk* [online]. [cit. 2019-03-04].

český a slovenský jazyk nadobro oddělily. V postupném historickém vývoji se ovšem tyto dva spisovné jazyky prolínaly a navzájem se ovlivňovaly.⁵²

3.5.1 Josef Dobrovský

Josef Dobrovský zavedl do českého jazyka mnoho nových tvarů a to především v pravopise. Vytyčil hlavní znaky nové spisovné češtiny, které máme dodnes, a to jak v mluveném, tak psaném slově. Dalším jeho přínosem bylo sjednocení nářečních rozlišení do jednoho národního celku a vydání gramatiky českého jazyka, u které bylo úsměvné to, že byla psána německým jazykem.^{53 54}

3.5.2 Josef Jungmann

Velká a velmi důležitá změna nastala s nástupem nové generace. Tato generace se snažila vytvořit národní jazyk jako prostředek národní kultury. Josef Jungmann navázal na výtvořiny Dobrovského a byl hlavním představitelem této generace. Za cíl si stanovil obohacení slovní zásoby a vytvoření nových jazykových stylů, mezi které zařadil zejména vytvoření stylu uměleckého a odborného, který se moc neodlišoval od stylu literatury pro lid. V roce 1835-1839 Jungmann napsal a vytvořil s pomocí skupiny obrozenců pětidílný česko-německý slovník.⁵⁵

V tomto období se vytvářela i moderní literatura, jejímž představitelem byl Karel Hynek Mácha. Došlo ke zlepšení a přetvoření spisovného jazyka, jejímž základem byla Bible kralická. Forma tehdejší češtiny se velmi podobá formě, jakou zde máme dnes.⁵⁶

3.6 Od poloviny 19. století do roku 1918

Toto období, zejména tedy rok 1848-1859, kdy došlo k pádu bachovského absolutismu, je pro spisovnou češtinu velmi významným a to z hlediska užívání českého jazyka ve školství, kde se začal vyučovat i na školách vyšších stupňů. Nejdříve se čeština vyučovala jen na gymnáziích, a to zejména v hodinách mateřského jazyka, později se začala šířit i mezi střední

⁵² KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 37-38

⁵³ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 38

⁵⁴ *Historie češtiny: Stát a jazyk* [online]. [cit. 2019-03-04].

⁵⁵ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 39

⁵⁶ *Historie češtiny: Stát a jazyk* [online]. [cit. 2019-03-04].

školy, kde se v osnovách škol nacházelo vyučování českého jazyka. To, že se čeština dostala do škol, které ji přijmuly, dosáhlo vrcholu, když vznikla samostatná česká technika roku 1869 a česká univerzita se osamostatnila, což nastalo roku 1862. Tímto rokem se vystavělo i české divadlo, které patřilo k prvním tohoto období, zároveň byl podporován rozvoj česky literatury publicistického směru, o který se zasloužil především Karel Havlíček Borovský a Jan Neruda a čeština se pomalým tempem vpravovala i do úřadů. S těmito událostmi a skutečnostmi se čeština musela ztotožnit, a tak se postupem času rozvíjela a to jak po stránce co se týče slovní zásoby, tak i nejrůznějších stylů, ovšem to vedlo ke zvýšení nároků na ni kladených. Tím, že se rozvíjela slovní zásoba i styly se čeština musela sblížit s běžným hovorovým jazykem a upustila od archaických tvarů slov, které byly běžné v národním obrození. Český jazyk ve smyslu spisovného jazyka se postupem času stal podstatným a důležitým nástrojem ke komunikaci v tehdejší českém společenství.

Novou, odbornou terminologii potřeboval vytvořit a uzákonit český jazyk především pro potřeby úřadů. Na nových, odborných termínech měli především zásluhu Jungmannovi současníci, a to hlavně Šafařík, Erben a Kollár. Také Jan Gebauer se zasloužil o vývoj spisovného jazyka. Do spisovného jazyka se dostávala spousta nových elementů, které byly přejaty z angličtiny, němčiny či francouzštiny, a tak zde byly jisté pochyby, zda spisovný jazyk zůstane neposkvřeným (puristické hledisko) a i nadále věrným jazykové tradici. Zde tedy nastalo riziko, proti kterému stáli a snažili se jej eliminovat tzv. brusiči jazyka. Těm se sice povedlo některé germanismy odstranit, ovšem spoutali spisovný jazyk omezeními nebo nároky, které byly nesmyslné až přehnané. Tudíž se brusiči neboli puristé nezasluhovali o ustálení normy spisovného jazyka.

Během první světové války (1914-1918) vycházel časopis „Naše řeč“, ve kterém se právě jednalo a mluvilo o brusičských názorech, ovšem byl naprogramován tak, aby si od brusičů držel určitý odstup a bojoval za slova, která sice byla převzata z cizích jazyků, ale byla již vžita. Je třeba brát v potaz, že u spisovného jazyka se i po roce 1918 stále objevoval purismus a jeho snažení především v úředním a novinářském jazyku, a že v bitvě proti poněmčování slov měl časopis Naše řeč kladný výsledek.⁵⁷

⁵⁷ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 44-49

3.7 Od roku 1918 do současnosti

Vznik Československa měl pozitivní dopad na jazyky a to zejména na češtinu a slovenštinu, které se tak staly klíčovými a základními jazyky ve státě. Toto období umožnilo prosazení ve veřejné sféře, kde byl dříve kladen důraz na němčinu nebo maďarštinu a to především na úřadě nebo v armádě. Není zde změněn ani fakt, že existovala jistá teorie, která ovšem nebyla pravdivá, ale byla založena na tom, že čeština společně se slovenštinou patřily pouze mezi dvě možnosti jazyků, kterými se v Československu hovořilo. Bitva, jenž trvala mnoho staletí mezi češtinou a němčinou, byla tak v české části státu ukončena a čeština byla jednoznačně prohlášena za vítěze. Dříve byla němčina nezbytným předpokladem především pro státní zaměstnance, tímto se ovšem dostala na nízkou úroveň a nebyl na ní brán zřetel. Tudíž z pohledu školství vliv německého jazyka upadal, ovšem to neznamenalo, že se tak stalo ihned. Němčinu jsme mohli zaslechnout ještě po nějakou dobu v německých školách a u měšťanstva, které se skládalo ze smíšeného obyvatelstva.

To, že vzniklo Československo, mělo velký účinek i na jiné sféry, hlavně na hospodářství, ale také na politický a kulturní život, díky tomu se i nadále mohlo rozvinout školství, vznikly předpoklady pro to, aby se mohli vydávat nové časopisy a celkově literatura a jiné písemnictví. Spisovný jazyk se tak zarýval a utvářel si své místo i mezi nejširším obyvatelstvem. Tomu napomohl i rozhlas a později film se zvukem. V této etapě se stvořily předpoklady pro rozmach hovorové spisovné češtiny, v níž lze nalézt části jazyka psaného ale i mluveného. Hovorou spisovnou češtinu ze začátku ovládala pouze mocenská elita společnosti, ovšem postupem času, jak se spisovná čeština šířila, tak se dostala i mezi běžné obyvatelstvo. Zastaralá a nedokonalá byla odborná terminologie v oblasti vojenství, národním hospodářství, v oblasti práva a soudu a také dopravě. Vznikaly i nové odvětví, jako například letectví nebo elektrotechnika, a i tam bylo zapotřebí vytvoření nové terminologie.

Český spisovný jazyk se tedy nadále vyvíjel a rozvíjel. Až ve třicátých letech 20. století se čeština začala formulovat do takové podoby, jakou ji známe dnes. Odstranila archaické a zastaralé výrazy a rozvíjela se tak, že byla způsobilá a připravená pro požadavky tehdejší společnosti.

S příchodem německé okupace v letech 1939-1945 přišlo i zasažení českého jazyka a to se samozřejmě dotklo českého národa. Český jazyk se přestal dále vyvíjet, byl omezen ve

školách, na úřadech, také se nesměl vydávat periodický knižní tisk. Ovšem i přes tyto komplikace se český jazyk obešel bez narušení. Germanismy sice pronikly do češtiny, ovšem byly brzy eliminovány.

Od roku 1945, kdy byla obnovena nezávislost vůči jiným státům československého národa, a roku 1948, ve kterém nastala doba komunismu, se píše dějiny českého i slovenského jazyka, protože právě v tomto období se opět začala vyvíjet slovní zásoba a v nově vznikajících vědních oborech byla zapotřebí odborná terminologie. V těchto letech již vycházejí mluvnice spisovné češtiny, příruční slovníky jazyka českého a pravidla českého pravopisu.⁵⁸

3.7.1 Čeština po roce 1989

Po roce 1989, kdy nastal úpadek a následný úplný rozklad komunistického režimu v Československu, je český jazyk jako náš národní jazyk vydán velkému působení cizích jazyků, než tomu bylo kdysi. Slova, jež jsme převzaly nebo přejmuly jsou převážně z anglického jazyka, a tak vzniká nová technická a kulturní terminologie.

Ovlivnění češtiny nastalo i s příchodem rozdělení Česka a Slovenska roku 1993, se kterým nastal i příchod národnostních menšin, a to především vietnamské a ukrajinské mezi české obyvatelstvo. Hlavní vliv má ovšem sílící zátěž mluveného slova a to zejména díky působení médií a stále nově vymyšlených o dorozumívacích technologiích, v nichž můžeme nalézt tzv. „psanou mluvenost“ nebo „mluvenou psanost“, což je charakteristické pro chat nebo SMS. Zde se jedná o problematiku spisovné češtiny a norem, která se nám nastínila už když byla přijata doteď poslední pravopisná kodifikace z roku 1993. Už dlouhou dobu se dá sledovat oslábnutí antipatie k přejatým slovům, které dnes vnímáme jako nezbytně nutné, protože nám obohacují slovní zásobu a pro dnešní svět znamenají jakousi prestižní složku.⁵⁹

Dnes se nacházíme v takovém stádiu, kdy můžeme klasifikovat češtinu velmi kladně, protože v českém národě jsou předpoklady k vyrovnanému kulturnímu a hospodářskému životu. Čeština, jako základní složka národní kultury je dnes vyspělým jazykem, který dokáže žít v bezprostředním styku i s jinými jazyky evropských kultur a díky tomu, že její funkce

⁵⁸ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 50-56

⁵⁹ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 58

jsou velmi různé, je způsobilá splnit všechny obtížné povinnosti, které jsou jí ukládány současnou společností.⁶⁰

„Významným činitelem ve vývoji současné spisovné češtiny je Ústav pro jazyk český, který je součástí Akademie věd České republiky (dříve Československé akademie věd). Je střediskem péče o spisovný jazyk a vědeckého zkoumání normy současné spisovné češtiny, podílí se na normalizaci odborné terminologie a je poradním orgánem při vytvoření nových termínů.“⁶¹

⁶⁰ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7., str. 59

⁶¹ KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7. str. 57

4 Jazyková kultura, norma a kodifikace

4.1 Jazyková kultura

Pod pojmem jazyková kultura si můžeme představit výsledek zdokonalování jazyka, především na úrovni spisovného jazyka, jde o míru dodržování jeho norem a to jak v psaném, tak i mluveném vyjádření a ve schopnosti jeho rozvoje. Pražská jazykovědná škola na počátku třicátých let 20. století vytvořila teorii jazykové kultury, jejímž základem je teorie spisovného jazyka. Členové Pražského lingvistického kroužku definovali jazykovou kulturu jako „aktivní zasahování ve prospěch spisovného jazyka“ nebo jako „vědomé teoretické pěstování spisovného jazyka“. Jazyková výchova ve školách, výchova pomocí masově komunikačních prostředků včetně pořadů o samotném jazyce v rozhlase nebo televizi, přednášky pro širokou veřejnou i specializované odborníky (novináře, redaktory), vydávání popularizačních příruček o jazyce a výchova pomocí uměleckých děl a projevů (literárních, divadelních, filmových), to vše a mnohem více vytváří jazykovou kulturu. Jazyková kultura patří a je jednoznačně spjata s kulturou společenského vystupování a chování, dalo by se říci, že patří ke společenským pravidlům. Pokud bychom to pojali ze sociologického hlediska, promítnutí jazykové kultury můžeme spatřit v kultuře dané společnosti, promítá se do ní povaha i úroveň společenského rozvíjení. Existuje jistý vztah mezi společností, organizacemi a sociálními skupinami. Jazyková kultura je výsledkem tohoto vztahu.⁶²

Pod tímto pojmem si dále můžeme představit soustavnou činnost pečování o kvalitu jazyka a o úroveň jazykového vyjadřování. Nejedná se ovšem pouze o porovnání s normou a kodifikací češtiny, ale jde zde i o vhodnost, o srozumitelnost a o adekvátnosti vůči adresátovi, zda je schopen vše správně pochopit, o rozmanitost a originalitu. Jazyková kultura je součástí kultury celonárodní, souvisí i s vyjádřením člověka ve všech případech, s jeho povahou a vlastním projevem, s vlastnostmi a charakterem.⁶³

Do kultury jazyka musíme samozřejmě zařadit i verbální a neverbální komunikování, což je v dnešním světě velice důležitým prostředkem k dorozumívání a v případě verbálního projevu poté paralingvistické aspekty.

⁶² *Sociologická encyklopedie: Jazyková kultura* [online]. [cit. 2019-03-04].

⁶³ *Český jazyk: Slovníček pojmů* [online]. [cit. 2019-03-04].

4.1.1 Verbální komunikace

„Verbální komunikací je míněno vyjadřování pomocí slov, prostřednictvím jazyka. Verbální komunikace může být přímá nebo zprostředkovaná, mluvená nebo psaná, živá nebo reprodukována“⁶⁴

Komunikace má v dnešní době velký význam. Bez komunikace, ať je verbální či neverbální by nebylo možné se s lidmi domlouvat. Používáme ji téměř každý den a trůfám si říci, že patří k základním lidským potřebám každého člověka. Kdybychom s nikým nekomunikovali, prožívali bychom pocity úzkosti, deprese a osamocení, a to patří k nejhorším věcem, co člověk může zažívat. Komunikace je projevem, kdy vyjadřujeme a sdělujeme někomu své myšlenky pomocí slov.

Slova, která označují konkrétní předměty, tedy něco hmotného, vnímáme ve velké míře téměř totožně i s jinými lidmi, kdežto slovům abstraktním každý přiřazuje jiný význam. Například slovo láska, svoboda nebo nenávisť. Všechny jsou v mnohem větší míře vnímány odlišně, protože mají silný emocionální význam a také si každý člověk v životě prošel něčím jiným, má tedy jiné životní zkušenosti. Pochopit druhého máme spojeno i se stylistikou a přízvukem, tónem a dalšími znaky projevu, ke kterým se dostanu v následující kapitole.

Výhody ústní komunikace spočívají v okamžité zpětné vazbě, fyzické blízkosti nebo výměně názorů. Mezi nevýhody, kterých se spousta lidí dopouští, patří to, že to, co již vyřkneme, se nedá vzít zpět, často nejdřív mluvíme a pak až myslíme, nemáme moc času na rozmyšlení a našli bychom spousty dalších.⁶⁵

V potaz musíme brát i prostředí, ve kterém se nacházíme. Jinak se bude mluvit ve škole, jinak v kostele, v obchodě, nebo právě na úřadě. Také jinak hovoříme s lidmi, kteří jsou pro nás autoritou přirozenou nebo vytvořenou, zejména pokud se tedy jedná o vztah nadřízenosti a podřízenosti se kterým se setkáváme zejména na pracovišti.⁶⁶

⁶⁴ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi. 2.*, dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 98

⁶⁵ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi. 2.*, dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 98

⁶⁶ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi. 2.*, dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 99

4.1.2 Paralingvistické aspekty verbálního projevu

Paralingvistika je doprovodným procesem k přesnému, doslovnému významu slov. Zahrnuje prvky emocí, pomáhá nám více pochopit význam slov, to, co nám tím chtěl básník říci. Souvisí se svrchním tónem řeči, nasloucháme tomu, zda přednášející zesiluje nebo zeslabuje svůj projev, zda v něm slyšíme pochyby, zda něco vyvrací či to naopak potvrzuje, na vše se zaměřujeme při poslechu jeho projevu. Můžeme pozorovat, jaký k tomu má postoj, zda cítí zlobu, zaujetí nebo vřelost a sympatii.⁶⁷

Ne každý jí využívá, nebo spíše umí využívat tak, aby využil všechny její možnosti. Mezi dobré rétory bychom mohli zahrnout ty, kteří paralingvistické aspekty ovládají s bravurou. Tak, jako my se učíme různým novým věcem a dovednostem, řečníci se učí správně mluvit a komunikovat, dobře a srozumitelně vyslovovat, vždy je za tím velká dřina a práce, chce to praxi a neustálé zdokonalování, protože vždy je co vylepšovat. Prostřednictvím paralingvistických aspektů si můžeme vytvořit obraz a názor o rétorovi, ovšem vše se musí brát obezřetně s přihlédnutím na osobnost, věk ale třeba i na emoční stav rétora. Vše je o zprávě, kterou se nám snaží sdělit a o tom, jak zprávu pochopíme, jak ji přijmeme. Také záleží na důrazu, který ve větě použijeme a kde ho použijeme, pak obyčejná strohá věta může být pochopena vždy zcela jinak.⁶⁸

Hlasitost verbálního projevu

Hlasitostí rozumíme, jak moc hlasitě, středně nebo potichu mluvíme. Intenzita projevu stanovuje, zda je pro poslouchající obecenstvo projev příjemný či nikoliv. Zároveň z něj můžeme vyvodit, zda je řečník do problematiky věci, o které hovoří zabraný, jak moc na nás chce zapůsobit, zda se snaží, aby mu byla věnována pozornost, když obecenstvo neposlouchá. Mezi doporučené prvky, které hlasitost projevu obsahuje, je zabránění monotónnosti, obměna hlasitosti projevu. Pokud řečník vystoupí a mluví tiše, značí to jeho nervozitu, trému,

⁶⁷ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi. 2.*, dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 103

⁶⁸ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi. 2.*, dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 103

stydlivost. Naopak u řečníka, který mluví nahlas můžeme předpokládat sebevědomí, uvolněnost, ale také i nesprávné sebeovládání.⁶⁹

Výška tónu řeči

Zde se můžeme setkat s tím, že každý má odlišnou výšku hlasu, ale i jeho zabarvení. Je to dáno tím, že máme tzv. součty kmitočtů, které nám říkají, jaký hlas máme. Můžeme mít ostrý tón, sametový nebo jemný hlas, naopak hrubý nebo chraptivý, skuhravý atd. Existuje řada výzkumů a projektů, kde bylo dokázáno, že mezi důvěryhodné hlasy můžeme zařadit hlas hlubší a vyšší.⁷⁰

Rychlost verbálního projevu

U každého můžeme pozorovat jinou rychlost verbálního projevu. Někdo mluví pomaleji, někdo zase naopak rychleji. Ten, kdo mluví pomalu, těžko vnímá a dokáže vstřebat všechny informace toho, kdo má velice rychlý projev, a naopak pomalé mluvení má pro rychlého za následek to, že se při jeho projevu začne nudit a nebude už tak koncentrován. Tempo, jakým mluvíme, bychom měli měnit podle toho, o jaké problematice mluvíme. Jestliže budeme vysvětlovat obtížnější obsah pro pochopení, bylo by dobré mluvit důrazně a pomalu. U významných událostí by tempo mělo být podobné, pomalé, jasné a zřetelné. Jestliže hovoříme o faktech, technických a věčných tématech, lze je odprezentovat rychleji a svižněji. Podle tempa řeči lze poznat i úlolek charakter člověka. O těch, jenž mluví rychle můžeme říct, jsou lidmi impulzivními a temperamentními, ovšem může to být i v důsledku nervozity, která panuje uvnitř člověka. Naopak lidé, jenž hovoří pomalým tempem, o těch si většinou myslíme, že jsou klidní, vyrovnaní, ale také zpomalení či váhají.⁷¹

Objem řeči

Objemem řeči je míněno určité množství slov, které za nějaké předem stanovené období jedinec v průměru vyprodukuje. Každý vyprodukuje jiné množství slov, je to individuální.

⁶⁹ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi. 2.*, dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 103

⁷⁰ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi. 2.*, dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 103

⁷¹ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi. 2.*, dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 104

Dle statistik je dokázané, že ženy vyprodukují dvojnásobně více slov než muži, ovšem nemusí to tak vždy být. Důležité zde je, aby se každý se zúčastněných při rozhovoru dostal ke slovu a nedocházelo k tzv. intruzi, což znamená skákání do řeči.⁷²

Plynulost řeči, pomlky a frázování

To, jestli někdo mluví plynule nebo se zadržává, mluví s pomlky či nikoli, ať už jsou do projevu přidány s úmyslem nebo bez úmyslu, zda dělá přestávky nebo je jeho projev souvislý, je velice individuální. Jestliže se jedná o neúmyslné přidávání pomlky do projevu, je to znakem nízkého stupně mluvy, ovšem pokud jde o úmyslné, ty mohou naopak zintenzivnit působnost projevu, protože jsou brány vždy v jiném smyslu. Obsah sdělení je závislý na tom, jak rozčleníme pomlky, které budou mít podobu frázování. Záleží na tom, kde a jak uděláme pomlku ve větě. Může znamenat výzvu nebo očekávání, nesoustředěnost, rozpaky, ale také může přimět posluchače poslouchat, může znamenat, že jsme uražení, něco odmítáme nebo jen něčím pohrdáme. Opět je zde důležité střídat tempo, pomlky spíše používat než nepoužívat, důraz klást na slova, u kterých se důraz vyžaduje, aby nebylo narušeno pochopení toho, co se snažíme říct. Velice dobře se nám poslouchají řečníci, kteří dokáží změnit tempo řeči, umí udělat pomlku tam, kde je jí potřeba, zdůrazňují akcent, dle obsahu jejich vyprávění, umí změnit zabarvení hlasu nebo jen mluvit rychleji či pomaleji.⁷³

Barva hlasu a emoční náboj

„Intonace, proměnlivost hlasového zabarvení (je to spektrální akustické složení hlasu) bývá často projevem emočního požitku mluvčího. Týká se to nejen dlouhodobých emočních stavů, ale i krátkodobých, přechodných nálad. Hlasový projev svůj účinek výrazně zesiluje právě melodičností, působí citově.“⁷⁴

U rodiny, známých a přátel známe jejich zabarvení hlasu, a tak poznáme, kdo zrovna mluví, i když ho nevidíme. Monotónní projev je projevem většinou nudným, naopak pokud je projev moc melodicky přehnaný, je to nepřírozené. Jsou tací, kteří dokáží rozeznat u svého

⁷² MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 104

⁷³ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 104-105

⁷⁴ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 105

partnera i jemné a nepatrné odlišnosti v hlasu a následně se vžít, do jeho psychiky a vyvodit z toho jisté závěry. Říká se, že právě ženy mají tohle cítění a dokáží rozeznat neverbální signály.⁷⁵

Slovní vata

Slovní vata je pojmenování pro výrazy, které jsou lidmi často užívány, aniž by si to uvědomovali. Jsou to špatné zlozvyky v podobě citoslovcí, kterými se lidé snaží vyplnit mezery mezi slovy nebo větami, nebo zaplnit ticho, když neví, jak pokračovat dál, nebo mají trému, jsou nervózní. Časté citoslovce, které se používají jsou: „že ano“, „prostě“, „tedy“, „jaksi“ a další.⁷⁶

Chyby v řeči

Jako poslední paralingvistický aspekt jsou chyby v řeči. Můžou být myšleny nesprávnou výslovností některý písmen, huhláním, kuktáním, polykáním koncovek, zadrháváním, nesmyslně použitými slovy, ale i špatnou nebo přehnanou artikulací. Může jít i o časté odbíhání od tématu, o kterém se zrovna mluví nebo o které dotyčný vypráví.⁷⁷

4.1.3 Neverbální komunikace

Neverbální komunikací je myšlena komunikace s pomocí řeči těla. Nepodléhá takovému doзору, jako komunikace verbální, tedy řeč. Je to jakýsi doplněk ke komunikaci verbální.

Po většinu času děláme různá gesta nebo miminku nevědomky a nepotřebujeme u toho mluvit. Jestli něco jiného říkáme a naše řeč těla zobrazuje také jinou skutečnost, jsme naprogramováni svým myšlením tak, že věříme spíše řeči těla. Velkou část znaků se naučíme už v dětském období, kdy jsme zvyklí jako děti napodobovat zejména rodiče. Ti nám říkají, jak se máme chovat, jak mluvit, co dělat.

⁷⁵ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 105

⁷⁶ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 105

⁷⁷ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 106

To, jací jsme, ovlivňuje naši gestikulaci, zda jsme společenšší, energičtí, zda si rádi povídáme, nebo jsme naopak stydlivý, nervózní a trpíme nervozitou. Míra používání neverbální komunikaci nám ukazuje, jak se cítíme, jaké máme postoje. Z hlediska efektivnosti je na tom mnohem lépe komunikace verbální.⁷⁸

Komunikace neverbální má také své aspekty vyjadřování. Patří mezi ně:

- **Mimika** – vyjádření výrazem v obličeji pomocí pohybu svalů
- **Gestika** – pohyby částmi těla, zejména rukama, nohama, hlavou
- **Posturika** – poloha částí těla, náklony, fyzický postoj, držení těla, napětí nebo uvolnění, směr natočení těla
- **Kinezika** – spontánní pohyby různých částí těla
- **Pohledy** – oční kontakt
- **Proxemika** – určitý prostor a vzdálenost mezi lidmi při komunikaci
- **Osobní teritorium** – osobní prostor
- **Haptika** – doteky (společenské, přátelské, zdvořilostní, osobní, erotické)
- **Chronemika** – časová komunikace, zda komunikuje dlouho, rozvádíme, protahujeme rozhovor či nikoliv
- **Neurovegetativní reakce** – reakce na podněty (např. zčervenání, zblednutí, pocení, změna hloubky s frekvence dýchání,)
- **Rekvizitové prostředky a celkový image** – rekvizity (hraní s tužkou při konverzaci), celkový image (například vkus na oblékání, vůně, účes)
- **Prostředí** – prostředí, do kterého vstoupíme, jak se v něm cítíme (kancelář úředníka) nám napoví, jaký člověk je (pořádný, chaotický, rodinný typ, zaměřen jen na práci)
- **Sdělování činy** – zde dochází k vyjádření úcty, neúcty, pohrdání, respektu, jak v rozhovoru, tak v chování⁷⁹

⁷⁸ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 106-107

⁷⁹ MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. Manažer. ISBN 978-80-247-2339-6., str. 108-115

4.1.4 Komunikace úřadu s občany

Ti, jenž patří k představitelům veřejné správy užívají pro svůj obor určitý speciální jazyk, určité komunikační způsoby pro ně specifické, kterým občané někdy nerozumějí a tím obvykle dochází k nedorozumění. Z tohoto důvodu nastává potřeba osvojit si tyto komunikační znalosti a rozvinout administrativní jazyk na úroveň, která je potřebná k pochopení termínů a výrazů, které jsou používány na úřadech. Styl a způsob jazyka, kterým se na úřadech komunikuje má mnoho přesných pravidel a existují zde pojmenování pro různé věci a skutečnosti. Z tohoto důvodu tu nefunguje běžný typ sdělení, protože právě tyto skutečnosti, informace a řešené problémy, o kterých chce zákazník hovořit, jsou převedeny do administrativního jazyka. Tento jazyk zde ovládá úřad a klient se tedy tomuto jazyku musí uzpůsobit. Ve veřejné správě by měly existovat podmínky, aby zde byla možnost takové komunikace, se kterou nebude mít problém široká veřejnost ani individuální oddíly veřejné správy, které jsou provázány mezi sebou. Proto je třeba, aby se tyto odlišné komunikační kódy, které spatřujeme u úředníků, politiků nebo veřejnosti stále sjednocovaly a slučovaly.⁸⁰

Občan, který vystupuje jako klient na úřadě chápe komplikovanost a spojitost svého komunikačního postavení, ale je zde závislost na procesu komunikace, která probíhá uvnitř úřadu. Na tento průběh nemůže mít žádný vliv, což je z jedné stránky pozitivní, protože je zde nestrannost ohledně správního řízení, na druhé negativní, protože je zde jistá hierarchizace komunikace. „Podle zákona jsou si všichni občané formálně rovni a mohou uplatnit svůj legitimní nárok na komunikaci s veřejnou správou jako systémem nebo jejími jednotlivými představiteli“⁸¹

Dle mého názoru by komunikace úředníků na úřadě s klienty a občany měla probíhat tak, aby úředníci byli schopni vše dodatečně a jasně vysvětlit, s klidem a ochotou poradit ve věcech, se kterými nejsou občané obeznámeni, aby vyřizování formálních věcí a záležitostí nebylo pro lidi nepřijemnou věcí, se kterou nechtějí přicházet do kontaktu, aby nedocházelo k nedorozumění a častým komplikacím a hádkám. Mnohdy jsem se ze své vlastní zkušenosti i z letní praxe, kterou jsem absolvovala na magistrátu, setkala s úředníky, kteří bohužel byli

⁸⁰ HEGER, Vladimír. *Komunikace ve veřejné správě*. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9., str. 143

⁸¹ HEGER, Vladimír. *Komunikace ve veřejné správě*. Praha: Grada, 2012. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3779-9., str. 144

na lidi velice nepříjemní až zlí. Je pochopitelné, že ani pro úředníky to není jednoduché a někdy toho mají přespříliš a jsou podráždění, ale to jim přece nedává oprávnění k hrubému jednání a zacházení. Komunikace mezi lidmi je velice komplikovaným a složitým procesem a právě proto by lidé, kteří si vybrali nebo vystudovali oblast veřejné správy, měli být obaleni trpělivostí a shovívavostí, měli by se snažit co nejvíce vyhovět a pomoci široké veřejnosti.

Myslím si, že by každý pracovník ve veřejné správě měl mít dobré verbální i neverbální projevy a to z toho důvodu, aby zde byla jednodušší a snadnější komunikace s občany a celkově s lidmi, protože právě pracovníci veřejné sféry se nimi potýkají a přicházejí každodenně do styku. Ti jim kladou nejrůznější otázky a dožadují se srozumitelných a jasných odpovědí. Mluvíme-li o kultuře jazyka, pak se jedná především o kulturu na úřadech, kde se každý den setkáváme s vyřizováním určitých záležitostí pro občany daného města. U úředníka je právě důležité, aby mu bylo dobře rozumět, aby věděl, jak mluvit s konkrétními lidmi a aby uměl ovládat společenskou etiketu úřadů.

Paralingvistické aspekty jsou tady zajisté velice důležité. Jestliže se postavíme na pozici úředníka, jinak budeme komunikovat se staršími lidmi, kteří již třeba nemají tak rychlé myšlení, mají špatný sluch či zrak, mnohá vyspělá technologie dnešní doby, které nerozumí, a kterou neovládají, jim přijde opravdu složitá a jinak se bude komunikovat s lidmi mladými nebo ve středním věku, kteří dokáží více pochopit moderní dobu a technologie, jenž nám byly vynalezeny a poskytnuty. Vše záleží na okolnostech, na problematice daného problému, na jeho vyřešení, na tom, s kým přijdeme do styku, s kým o tom jednáme, na oboustranné dohodě a vzájemném porozumění.

4.2 Jazyková norma

Jazyková norma patří mezi základní pojmy, které do lingvistiky vnesla pražská jazyková škola. Pod tímto pojmem si můžeme představit jazykovou zvyklost. Jedná se o shrnutí ustálených jazykových prostředků a o způsob, jimiž jsou užívány. Je neustále vytvářena prostřednictvím procesu dorozumívání. Jelikož, že se stále vyvíjí, můžeme sledovat její proměnlivost. Má pružnou ustálenost, ale i tak je zde zaručena stabilita a jednotnost jazyka. Týká se především pravopisu, výslovnosti a tvarosloví.^{82 83}

⁸² *Český jazyk: Slovníček pojmů* [online]. [cit. 2019-03-06].

⁸³ *Naše řeč: Ústav pro jazyk český, Akademi věd ČR* [online]. [cit. 2019-03-06].

Norma je tedy soubor určitých pravidel, které objektivně existují v dorozumívacím procesu. Jsou to pravidla, která se kolektivně přijímají jako závazná. Normou tedy rozumíme to, co si myslíme a co považujeme za správné, ovšem nemusíme to používat.⁸⁴

4.3 Jazyková kodifikace

Jazykovou kodifikací se rozumí zpracování do jazykové normy, tedy uzákonění. Norma je zde vystižena, zachycena, popsána a vyložena. Je zde nutnost ji dodržovat, slouží k tomu, aby byl její uživatel poučen, zároveň podporuje vývojové trendy dnešní doby. Mezi základní klasifikační příručky patří: Pravidla českého pravopisu, Stručná mluvnice češtiny, Příruční mluvnice češtiny a Slovník spisovné češtiny.⁸⁵

Jestliže vznikne nové slovo, budeme jej posuzovat nejdříve z hlediska funkčnosti, poté až z hledisek noremnosti a systémovosti, jak konstatoval Pražský lingvistický kroužek. Kodifikace nám jen normu nezachycuje, přispívá k tomu, aby se jazykové normy ustálily.⁸⁶

Celá staletí nebyl úřední jazyk přesně stanoven, i přes to, že zde byla snaha ze strany Němců o jeho zavedení. Za Rakouska-Uherska jím byla brána němčina, ale časem si český národ prosadil češtinu. Nejdříve vnější, díky Stremayrovém jazykovém nařízení roku 1880, které zrovnoprávnila češtinu s němčinou pro komunikaci s úřady, následně i vnitřní roku 1897 Badeniho jazykovým nařízením. To se ovšem Němcům nelíbilo a tak následovala novela v podobě Gautschovo jazykového nařízení, podle kterého se komunikovalo na úřadech takovým jazykem, jakým hovořila většina obyvatelstva žijícím na daném území. Za první republiky se přijal zákon č. 122/1920 Sb., jazykový zákon, jimž byly stanoveny zásady jazyka v Československu a který říkal, že československý jazyk je jazykem oficiálním a státním a že v oblasti, kde je dvacetiprocentní menšina jinak mluvícího obyvatelstva, se povoluje jazyk národnostní menšiny. Roku 1948 byl zrušen. Od tohoto roku nebyl úřední jazyk nikde přesně kodifikován.^{87 88}

⁸⁴ *Studuj: Jazyková norma a kodifikace* [online]. [cit. 2019-03-06].

⁸⁵ *Český jazyk: Slovníček pojmů* [online]. [cit. 2019-03-06].

⁸⁶ *Studuj: Jazyková norma a kodifikace* [online]. [cit. 2019-03-06].

⁸⁷ *Juridictum: Úřední jazyk* [online]. [cit. 2019-03-07].

⁸⁸ *Knihovna: Jazykový zákon* [online]. [cit. 2019-03-07].

Dnešní úpravu můžeme nalézt v zákoně č. 500/2004 Sb., správního řádu, konkrétně v § 16, který upravuje jednací jazyk. Tento paragraf říká, že:

- „V řízení se jedná a písemnosti se vyhotovují v českém jazyce. Účastníci řízení mohou jednat a písemnosti mohou být předkládány i v jazyce slovenském.“
- „Písemnosti vyhotovené v cizím jazyce musí účastník řízení předložit v originálním znění a současně v úředně ověřeném překladu do jazyka českého, pokud správní orgán nesdělí účastníkovi řízení, že takový překlad nevyžaduje. Takové prohlášení může správní orgán učinit na své úřední desce i pro neurčitý počet řízení v budoucnu.“⁸⁹

Dalším uzákoněním, kde můžeme narazit na jednací jazyk je § 76 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu, který upravuje jednací jazyk v podobném znění jako správní řád ovšem výjimkou jednání a vyhotovení písemností v jazyce slovenském.⁹⁰

Mimo jiné najdeme uzákonění českého jazyka například v zákoně č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, zákoně č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, zákoně č. 582/1991 Sb., České národní rady o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, zákoně č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele a v zákoně č. 141/1961 Sb., trestním řádu.

Návrh zákona na uzákonění českého jazyka jako jazyka státního podala komunistická strana předsedovi poslanecké sněmovny, ovšem vláda jej zamítla s odůvodněním, že český jazyk je už teď takto preferován jako úřední jazyk a zákony jej dostatečně upravují, proto není potřeba, jak konstatoval ministr spravedlnosti Jan Kněžíček, aby se vytvářely zbytečné nové zákony, které nám nic nového nepřinesou. KSČM tento návrh zákona podala již v minulém volebním období, ovšem ten se nezačal ani projednávat.⁹¹

⁸⁹ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

⁹⁰ Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád

⁹¹ Zprávy IDNES: Uzákonění češtiny [online]. [cit. 2019-03-07].

5 Úřední jazyk v EU

Mnohojazyčností Evropské unie se zabývá její politika. Ta především sleduje, jak jsou naplňovány její hlavní cíle. První z nich je ochrana bohaté jazykové rozmanitosti Evropy a druhý je podpora ve studiu cizích jazyků. Snaží se o to, aby občané, kteří spadají pod EU hovořili nejen svým mateřským jazykem, ale aby se uměli dorozumívát i ve dvou dalších cizích jazycích.

Mezi úřední jazyky Evropské unie, kterých je v současné době 24, patří angličtina, bulharština, čeština, dánština, estonština, finština, francouzština, chorvatština, irština, italština, litevština, lotyšština, maďarština, maltština, němčina, nizozemština, polština, portugalština, rumunština, řečtina, slovenština, slovinština, španělština a švédština.

Pokud by se občan Evropské unie chtěl spojit a dorozumět s EU, chtěl by s ní komunikovat, má právo použít jakýkoliv z úředních jazyků zmíněných výše. Odpověď od EU musí obdržet ve stejném jazyce. Všechna nařízení, právní dokumenty a veškeré spisy EU se musí vyhotovovat a být uveřejňovány ve všech úředních jazycích, ovšem výjimku zde tvoří irština, do které se překládají pouze nařízení, jež byla přijata Radou EU i Evropským parlamentem. Ti, jenž jsou na pozici poslance EU mají právo na to, aby používali jakýkoliv jazyk z úředních, které jsou schváleny a přijaty EU.

V EU se ovšem můžeme potkat i s jinými jazyky, jako například baskičtina, katalánština, velština a mnoho dalších. Patří mezi původní regionální a menšinové jazyky, kterých je více než 60. Těmito jazyky komunikuje přibližně 40 milionů osob. Jednotlivé státy, které patří do EU rozhodují o tom, jak velká podpora a jaké právní postavení budou tyto jazyky dostávat. Tyto státy komunikují s Evropskou komisí, která podporuje onu jazykovou rozmanitost a to v co největším možném měřítku.⁹²

5.1 Historie úředního jazyka EU

Jediným úředním jazykem Evropského společenství od počátku evropské integrace až do doby, jenž se rozšířila, byl francouzský jazyk. V době, kdy se jednalo o rozšíření ES a to o Dánsko, Irsko a Velkou Británii si Francie kladla jisté podmínky a to takové, že jestliže se

⁹² *Evropská Unie: Mnohojazyčnost* [online]. [cit. 2019-03-08].

státy již patřící do ES domluví na přijetí Velké Británie, nebude Velká Británie žádat o to, aby se angličtina zavedla jako další úřední jazyk. Francie si prvenství svého národního jazyka hájila a ochraňovala a chtěla být ujistěna, že její jazyk bude jediným úředním jazykem ES. Roku 1973, po vstupu těchto států do ES bylo dodrženo to, co Velká Británie slíbila. Jestliže se jednalo uvnitř této organizace, všichni zástupci států používali francouzštinu. Nicméně ostatní dva přijaté státy, a to Dánsko a Irsko, se proti tomuto postavily, protože angličtina jím byla mnohem blíže než francouzština. A tak začali při jednáních komunikovat v angličtině. K nim se přidala i Itálie, jejich zástupce dostal příkaz, aby komunikoval v italštině. Díky tomuto převratu se zavedly úřední jazyky dva, a to francouzština společně s angličtinou. I nadále se o úředních jazycích diskutovalo a stále se projednávaly, konečný verdikt byl stanoven na používání všech jazyků členských států.⁹³

5.2 Náklady mnohojazyčnosti

Náklady na mnohojazyčnost Evropské unie jsou značně vysoké. Ty si můžeme představit v podobě jedné desetiny všech nákladů, jež jsou vynaloženy na provoz jednotlivých institucí Evropské Unie, ba dokonce i jednu desetinu převyšují. Zaměstnanci, kteří pracují v institucích na pozicích překladatelů a tlumočnicků je totiž tisíce a spousta dalších pracují jako externí zaměstnanci.

Nemůžeme ovšem zapomenout ani na náklady, které neumíme vyčíslit, jejich výskyt je zde jednoznačný, ovšem jsou skryté. Tyto náklady způsobuje snížení efektivity práce ze strany úředníků, jež musí pracovat s dokumenty, které jsou vyhotovovány v cizích jazycích. Práce, jež obsahuje cizojazyčný text, se stává více a více náročnou. Tuto práci poté mohou vykovat úředníci, jejichž kvalifikace a odbornost je velice vysoká a jsou v jazycích talentovaní a nadstandardně vzdělaní. Z tohoto důvodu musejí mít mnohem vyšší mzdu, než mají úředníci na stejných pozicích, pracující v členských státech Evropské unie. Pokud tedy zvažujeme cenu mnohojazyčnosti, je zapotřebí brát v potaz i toho hledisko.⁹⁴

⁹³*Iuridictum: Úřední jazyk* [online]. [cit. 2019-03-08].

⁹⁴ KŘEPELKA, Filip. *Mnohojazyčnost Evropské unie a její důsledky pro českou právní praxi*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4298-8., str. 48

5.3 Pracovní jazyky

To, jakým jazykem se bude komunikovat uvnitř organizace závisí v podstatě čistě jen na domluvě úřadů a institucí EU. Jde o to, aby jednání bylo efektivní, rychlé a co nejjednodušší. Žádný právní předpis neupravuje vnitřní jazyk EU.⁹⁵

Mezi jednotlivými institucemi EU se nedá udržet mnohojazyčný režim. Není zde rovnocennost mezi dvaceti čtyřmi jazyky, není možné ji zajistit. Vzhledem k tomu, že zde není obecný právní základ, na kterém by byla postava komunikace uvnitř institucí, hovoří se zde dvěma až třemi úředními jazyky. Tyto jazyky jsou nazývány jako jazyky pracovní. Je téměř nemožné vše tlumočit nebo překládat. Ovšem tyto jazyky patří mezi jazyky, které jsou označovány za jazyky světové. Těmi jsou angličtina, francouzština a němčina.

Úředníci a odborní znalci, jež zde pracují, musejí ovládat alespoň jeden z těchto jazyků, lepší by byly dva, nejlepší všechny tři. Jestliže bychom se rozhodli pracovat v instituci Evropské unie, museli bychom umět ovládat nejlépe všechny tři jazyky, protože při výběrovém řízení se na ně klade mnohem větší důraz než na jazyky ostatní. Důležité je, aby těmito jazyky uměli komunikovat politici Evropské unie, kteří jsou členové Komise, a poslanci, jež patří do Evropského parlamentu. Pokud by to neuměli, byli by odkázáni na tlumočníky, a to zdaleka není takové, protože debata s ostatními účastníky rozhovoru poté ztrácí na váze důležitosti a nepřinášela by jim tolik, proto je dobré znát nějaký společný jazyk, kterým s velkou pravděpodobností bude právě jeden ze tří jazyků, jež spadá pod jazyk pracovní. Většina důležitých dokumentů se vyhotovuje především v těchto jazycích. Dokumenty, jež se nevztahují k právu a jsou stanoveny pro úzký okruh, do něhož spadají odborníci, jejich překlad se zhotoví jen ve francouzštině a němčině nebo pouze v angličtině. Jestliže některé listiny nebo spisy není možné přeložit do všech jazyků, přeloží se alespoň v těchto třech pracovních jazycích.

Ani pracovní jazyky si nejsou rovni. Převažuje především angličtina, na druhém místě zůstává francouzština a třetí příčku obsadila němčina.

Angličtina se řadí mezi primární pracovní jazyky a značně drtí ostatní jazyky. Převládá z toho důvodu, že angličtinu ovládá téměř většina. Zde se jedná o pozice vyšších státních

⁹⁵ *Euroskop: Komunikace úřadů s občany v EU* [online]. [cit. 2019-03-08].

úředníků a odborníků. Angličtina zaujímá místo v mocenských elitách a nejvyšších vrstvách, je v historii prvním světovým jazykem, kterým se komunikuje. Jelikož angličtinu ovládají i státy ležící mimo Evropu, usnadňuje komunikaci s jejími zástupci.

Mezi angličtinou a francouzštinou panuje velké napětí. V historii byla jediným úředním jazykem právě francouzština. Francie se snaží svůj národní jazyk ve světě vyzdvihnout a tak podporuje výuku francouzštiny na celém světě. Je zcela pochopitelné, že se snaží o to, aby bylo zachováno její výsadní postavení. K tomu by měli přispět evropští úředníci, kteří si francouzštinu postupně osvojují. Je třeba připomenout, že i francouzština je stále postavena na vysokých žebříčcích. Vždyť právě tam, kde sídlí instituce Evropské unie, tři hlavní města, Brusel, Lucemburk a Štrasburk, tam se mluví francouzsky. Zároveň je také jediným pracovním jazykem, kterým se hovoří na Soudním dvoře, který je bezesporu klíčovou institucí.

Němčina nestojí na tak vysokém žebříčku, jako je tomu u francouzštiny. Dokonce nemá ani oporu ve svém Německu. Někde je z hlediska postavení pracovního jazyka zavrhována. Německý jazyk byl vybrán jako pracovní jazyk z toho důvodu, že je jazykem, kterým jako mateřským jazykem komunikuje největší počet obyvatelstva spadající do Evropské unie. Svě postavení si zajistilo i díky hospodářské vyspělosti Německa. Také stálá finanční podpora, o které můžeme říci, že je nemalá, jež z Německa trvale plyne do integračního projektu, zajistilo němčině toto postavení.

Pracovní jazyky jsou problémem spadajícím do omezeného právního uznání. Kdybychom se zamysleli nad tím, že jediným jazykem bude angličtina, stala by se tak angličtina jazykem pro následující generace, kterým se bude obecně komunikovat. To by nešlo z toho důvodu, že Francie si své postavení jazyka v rámci Evropské unie udržuje a kladla by odpor. Kdyby se hovořilo pouze angličtinou a francouzštinou, nelíbilo by se to německy hovořícímu obyvatelstvu a význam němčiny vzhledem k tomu, kolik procent obyvatelstva ji hovoří by byl zpochybňován. Kdyby se hovořilo jen těmito třemi jazyky, kladlo by odpor Španělsko a Itálie, proti pěti jazykům by se poté bouřilo Polsko. Je to nekonečně dlouhý řetězec, protože vždycky by se našel někdo, komu by to nevyhovovalo a tím se dostáváme tam, kde jsme teď.⁹⁶

⁹⁶ KŘEPELKA, Filip. *Mnohojazyčnost Evropské unie a její důsledky pro českou právní praxi*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4298-8., str. 50-53

6 Jednání s cizinci na českých úřadech

V této kapitole se zaměříme na komunikaci úřadů s národnostními menšinami, kteří žijí na území České republiky. Nejprve by tedy bylo dobré objasnit pojem národnostní menšina.

6.1 Národnostní menšina

Dle § 2 zákona č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů se národnostní menšinou rozumí společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo. Dále je v tomto zákoně charakterizován příslušník národní menšiny, kterým je dle tohoto zákona občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.⁹⁷

6.2 Komunikace s úřady

Pro národnostní menšiny či osoby komunikující jiným než českým jazykem není určitě jednoduché komunikovat s úřady a institucemi, resp. s úředníky, protože ne všichni úředníci jsou vybaveni znalostí cizího jazyka. To samé platí i naopak. Je několik možností, jak se dá v tomto případě postupovat. Většinou se cizí státní příslušník snaží komunikovat s úřadem, resp. s úředníkem pomocí některého ze světových jazyků. Další variantou bývá, že si příslušník na úřad s sebou vezme člena rodiny či svého známého nebo kamaráda, který umí komunikovat českým jazykem. Nejčastěji to bývají děti příslušníků, kteří zde studují na školách a český jazyk tudíž ovládají. Jako další možnost bych uvedla komunikaci prostřednictvím tlumočnicka. Touto možností se budeme zabývat především z hlediska kodifikace.⁹⁸

⁹⁷ Zákon č. 273/2001 Sb., zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

⁹⁸ *Naše řeč: Ústav pro jazyk český, Akademi věd ČR* [online]. [cit. 2019-03-19].

6.3 Evropská charta regionálních či menšinových jazyků

Evropská charta regionálních či menšinových jazyků je dokument, který přijala Rada Evropy, konkrétně její některé členské státy. Vznikla proto, aby chránila menšinové jazyky a práva občanů, aby tyto jazyky mohli užívat. K tomuto opatření se zavázaly určité státy. Ti, jenž se zavázali k chartě, by měli zařídit, aby bylo možné užívání těchto chráněných jazyků na úřadech, ve školách nebo v médiích. Každý stát, který přistoupí k chartě se sám může rozhodnout, které jazyky zvolí za menšinové na svém území, a jaké konkrétní ochranné body z charty bude splňovat vůči těmto jazykům. Je zde možnost i omezení účinnosti určitých bodů na některou z částí svého území.⁹⁹

Charta byla připravena k podpisu roku 1992, ovšem nabývá platnosti až roku 1998, kdy došlo k dovršení limitu a ratifikovalo ji pět smluvních států. Česká republika podepsala chartu 9. 11. 2000, ratifikace proběhla 15. 11. 2006 a účinnost nabyla k 1. 3. 2007. K jazykům národnostních menšin se v České republice zařazuje polština, slovenština, romština a němčina. Evropská charta jazyků se skládá z preambule a má pět částí, ovšem definice menšinového, regionálního a neteritoriálního jazyka zde není přesně charakterizována.^{100 101}

6.4 Kodifikace

Listina základních práv a svobod říká, že občanům, kteří tvoří národnostní nebo etnickou menšinu se zaručuje všestranný rozvoj, také právo na rozvoj vlastní kultury, právo přijímat a rozšiřovat informace, a to v jejich mateřském jazyce. Za podmínek, který stanoví zákon, se zaručuje také právo na vzdělání v jejich jazyce, právo užívání svého jazyka, jestliže se bude jednat o úřední styk a právo účastnit se řešení věcí, které se týkají národnostních a etnických menšin. V hlavě páté můžeme nalézt, že ten, kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočnicka.¹⁰²

⁹⁹ Evropská charta jazyků. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): WikimediaFoundation, 2001- [cit. 2019-03-19].

¹⁰⁰ Evropská charta jazyků. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): WikimediaFoundation, 2001- [cit. 2019-03-19].

¹⁰¹ *Academia: Evropská charta menšinových a regionálních jazyků* [online]. [cit. 2019-03-19].

¹⁰² Unesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky

Další uzákonění nacházíme v § 76 odst. 3 a 4 zákona č. 280/2009 Sb., daňového řádu a v § 16 odst. 3 a 4 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve kterých je zakotveno, že každý, kdo neovládá jazyk, ve kterém se vede jednání, má sice právo na tlumočníka, který se zapsán v seznamu tlumočnicků, ovšem musí si jej obstarat sám, a to na své vlastní náklady. Jestliže se bude jednat o občana, který tradičně a dlouhodobě žije na území České republiky a patří k národnostní menšině, má před správcem daně právo činit podání a jednat v jazyce své národnostní menšiny. Pokud správce daně nemá úřední osobu, který by byla znalá jazyka národnostní menšiny, občan si zajistí tlumočníka, který je zapsán v seznamu tlumočnicků, ovšem náklady na tlumočení a náklady na pořízení překladů v tomto případě nese správce daně.^{103 104}

Dále se o účastnících, jejichž mateřský jazyk není český jazyk mluví v § 18 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, který pojednává o účastnících řízení a to tak, že soud ustanoví tlumočníka, jakmile taková potřeba vyjde v řízení najevo. To samé platí, jde-li o ustanovení tlumočníka účastníku, s ním se nelze dorozumět jinak než některým z komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob.¹⁰⁵

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním má tlumočníka, překlad a komunikaci spojené s trestním řízením zakotveného v § 28 a § 29. Dále jsou v § 55 zakotveny obecná ustanovení o sepisování protokolu, kdy se protokol o výpovědi osoby zapíše v českém jazyce i jazyce, jímž tato osoba vypovídá.¹⁰⁶

Velmi důležitým zákonem je zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů, který upravuje práva národnostních menšin. Tento zákon v § 9 zmiňuje právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy, kde je napsáno, že příslušníci národnostních menšin, kteří tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy. Podmínky pro výkon tohoto práva upravují zvláštní právní předpisy.¹⁰⁷

¹⁰³ Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád

¹⁰⁴ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

¹⁰⁵ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

¹⁰⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním

¹⁰⁷ Zákon č. 273/2001 Sb., zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

6.5 Tlumočníci a překladatelé

Tlumočníky či překladatele jmenuje ministr spravedlnosti, případně předseda krajského soudu. Následuje jejich zapsání do seznamu tlumočnicků/překladatelů, jež se vede u příslušného krajského soudu. Jejich oprávnění spočívá v překládání úředních dokumentů, jako jsou například oddací listy, vysvědčení, diplomy z vysokých škol, rozsudky atp., také mají právo být u soudu a tam tlumočit, pokud jde o výslech svědka či je účastníkem právě osoba, která potřebuje tlumočnicka. Dále se mohou účastnit výslechu na policejní stanici, pokud je ho zde potřeba, například jedná-li se o zatčení nebo podání vysvětlení. Přítomni jsou i u správních orgánů.¹⁰⁸

Pokud bychom se rozhodli, že se naší budoucí profesí stane právě tlumočnick nebo překladatel, bude pro nás důležitý zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, který nám blíže specifikuje podmínky pro výkon této funkce.¹⁰⁹

Ministerstvo spravedlnosti České republiky vede evidenci znalců a tlumočnicků, která je veřejně dostupná na stránkách datalot.justice.cz.¹¹⁰

¹⁰⁸ Ministerstvo zahraničních věcí: *Velvyslanectví České republiky* [online]. [cit. 2019-03-19].

¹⁰⁹ Zákon č. 36/1967 Sb., zákon o znalcích a tlumočnících

¹¹⁰ Ministerstvo spravedlnosti České republiky: *Evidence znalců a tlumočnicků* [online]. [cit. 2019-03-20].

7 Specifický přístup úřadů k osobám s handicapem

Lidé, patřící k těm, co mají porušený sluch, či se zařazují mezi němé, slepé, hluchoněmé, hluchoslepé anebo mají jiné vážné handicapy, pro ty je komunikace s úřadem velkým problémem. Často se totiž stává, že si vzájemně nerozumějí. Proto je velice důležité, aby pro ně i pro úředníky byly informace, které si předávají správně pochopeny.

Existují různé druhy sluchového postižení a podle těch by se celá komunikace měla odvíjet, abychom věděli, jaký typ komunikace použít pro dané postižení. V následujících odstavcích si tyto druhy trochu blíže specifikujeme.

Znakovou řeč ovšem nepoužívá každý, kdo neslyší, jak si většina lidí myslí. Ba právě naopak. Znakovou řečí umí komunikovat jen malé procento těchto osob. Ti, jenž znakovou řeč používají, se už narodili jako neslyšící anebo ztratili sluch v době, než se naučili vytvořit řeč. Jejich mateřským jazykem je tudíž znakový jazyk. Každý ovládá český jazyk jinak, v jiné míře, protože čeština pro ně znamená jazyk cizí, kterému tolik nerozumí. Proto zde nastává problém s pochopením a významem slov či souvětí, protože ne každý je schopen pochopit psaný text v českém jazyce.

Mezi mnohem větší skupinu osob, jenž se mezi námi pohybují, můžeme zařadit takové osoby, které o svůj sluch přišli až v době, kdy už český jazyk uměli. Tito lidé ohluchli, tudíž český jazyk je pro ně jazykem mateřským a preferují právě psaný text, kterému rozumí, než znakovou řeč, která je pro ně velice složitá, je to pro ně cizí jazyk.

Největší skupinou, kterou sem můžeme zařadit, jsou lidé nedoslýchaví. Dle statistik můžeme pozorovat, že tímto problémem u nás trpí kolem půl milionu lidí. Těchto osob postupně přibývá a to zejména pokud jde o seniory. Tato vada se do jisté míry dá řešit naslouchátkem. Záleží hodně na okolnostech, jak moc a v jaké míře jsou nedoslýchaví, zda ten, s kým nedoslýchavý hovoří, mluví s dobrou výslovností, zda se nacházejí v klidné místnosti či v rušném prostředí, jestli debata obsahuje vícero lidí a další aspekty.

S lidmi nedoslýchavými je komunikace jistě nejjednodušší. Má jistá pravidla, kterými je dobré se řídit a dodržovat je. Patří mezi ně navázání a udržení očního kontaktu, aby na nás bylo dobře vidět a bylo tedy možné odezírat ze rtů. Častá chyba je ta, že úředníci mají malou

trpělivost a na tyto osoby křičí, ovšem to ale vůbec nepomůže, když zvednou hlas. Nejlepší je mluvit nahlas, jasně a zřetelně artikulovat. Vždy počkat na zpětnou vazbu, zjistit, co nám dotyčný rozuměl a jestli vůbec, zda se navzájem chápeme.

Mnohem obtížnější je komunikovat s osobami, které se dorozumívají pomocí znakové řeči. Tady nastává okamžik, u kterého je zapotřebí tlumočnick. Jedná-li se o osobní setkání s úřady a je-li osobní účast na úřadě nutná, dotyčný si většinou tlumočnicka zajistí sám. Na úřadech se bohužel zaměstnanci, kteří by uměli znakový jazyk nevyskytují, je to pouze výjimka.¹¹¹

7.1 Agentura pro neslyšící

Jestliže není potřebná osobní účast na úřadě, mohou se tyto osoby obrátit na agenturu, která se označuje jako APPN – Agentura pro neslyšící. Obecně prospěšná společnost, která nese velmi trefný název Tichý svět, vznikla v roce 2006 a snaží se propojit svět neslyšících a slyšících.¹¹² Tato organizace poskytuje pro neslyšící služby, které jim napomáhají ke všem potřebným záležitostem, zároveň je její součástí nonstop služba, která on-line překládá do znakového jazyka a opačně. Služba se nazývá Tichá linka.¹¹³

Vše funguje on-line prostřednictvím internetu a kamery, jedná se tedy o videohovor. S tlumočnickem se konkrétní osoba spojí, ten ze znakové řeči překládá do češtiny, úředník, lékař nebo zaměstnavatel odpovídá v češtině a tlumočnick opět dané osobě vše přetlumočí do znakového jazyka. Tlumočnicki jsou vázáni mlčenlivostí a řídí se dle Etického kodexu tlumočnicka.^{114 115}

Pokud je úředník obeznámen s tím, kdy na úřad dorazí neslyšící osoba, je tu možnost, že si na Tiché lince vytvoří rezervaci a v konkrétní den a danou hodinu, kdy tato osoba dorazí, se spojí s tlumočnickem z Tiché linky. Je taky možné, že tato osoba dorazí, aniž by se předem oznámila, a tak se nějakou chvilku, obvykle pár minut, na komunikaci s tlumočnickem musí počkat.

¹¹¹ *Moderní obec: Komunikace na úřadě aneb jak slyšet očima* [online]. [cit. 2019-03-12].

¹¹² *Agentura pro neslyšící: Tichý svět* [online]. [cit. 2019-03-12].

¹¹³ *Moderní obec: Komunikace na úřadě aneb jak slyšet očima* [online]. [cit. 2019-03-12].

¹¹⁴ *Agentura pro neslyšící: Tichý svět* [online]. [cit. 2019-03-12].

¹¹⁵ *Moderní obec: Komunikace na úřadě aneb jak slyšet očima* [online]. [cit. 2019-03-12].

Do Tiché linky se můžou zadarmo zaregistrovat všechny úřady. Stačí mít pouze zařízení, kde je webkamera, mikrofon, připojení k internetu a prohlížeč internetu.¹¹⁶

APPN Tichý svět vytvořila již ukončený projekt Bezbariérová nemocnice, kdy několika nemocnicím darovala stovky tabletů s datovou SIM kartou, aby byla jednodušší a rychlejší komunikace s neslyšícími, aby se v případě ošetřování neslyšícího zavolalo tlumočnickovi on-line a ten vše tlumočil lékařům a od lékařů zpět překládal neslyšícímu do znakové řeči. Samozřejmostí je řádné proškolení zaměstnanců, které obsahuje přednášku o typech sluchového postižení, o tom, jak vhodně komunikovat s neslyšícími, jak funguje APPN, co je jejím cílem a posláním.^{117 118}

Dne 1. 3. 2018 se zahájila realizace projektu Bezbariérová komunikace pro neslyšící, který je podporován Evropským sociálním fondem v rámci podpory z hlediska Operačního programu Zaměstnanost. Tento projekt se snaží odstranit komunikační bariéry s neslyšícími ve veřejné správě, tedy na úřadech. Problém se vyřešil obdobně jako u projektu Bezbariérová nemocnice, kdy organizace poskytla tablety a udělala školení personálu státní správy pro 26 subjektů státní správy v 8 krajích. Mezi tyto kraje se dostal i kraj Plzeňský. Tablety byly předány Městskému úřadu Sušice, Městskému úřadu Klatovy, Úřadu práce Plzeň – město a Úřadu práce Plzeň – Jih, kam spadají detašovaná pracoviště Stod a Nýřany.¹¹⁹

7.2 Simultánní přepis mluvené řeči

U početné skupiny lidí, kteří spíše preferují psaný projev, tedy osoby, jenž ohluchly a jsou těžce nedoslýchavé byla zavedena Českou unií neslyšících služba simultánního přepisu mluvené řeči.¹²⁰

Simultánní přepis mluvené řeči znamená přepis zvukové stopy, náslechu, v reálné čase do podoby psaného textu. Přepisovatel, jenž je v tomhle oboru profesionálem, převede

¹¹⁶ *Deník veřejné správy: Veřejná správa online* [online]. [cit. 2019-03-12].

¹¹⁷ *Agentura pro neslyšící: Tichý svět* [online]. [cit. 2019-03-12].

¹¹⁸ *Moderní obec: Komunikace na úřadě aneb jak slyšet očima* [online]. [cit. 2019-03-12].

¹¹⁹ *Agentura pro neslyšící: Tichý svět* [online]. [cit. 2019-03-12].

¹²⁰ *Moderní obec: Komunikace na úřadě aneb jak slyšet očima* [online]. [cit. 2019-03-12].

prostřednictvím nějakého zařízení (notebook, počítač) a s pomocí klávesnice mluvené slovo do psané podoby.¹²¹

Jestliže se připravuje zasedání, konference nebo seminář a dá se na nich předpokládat účast těchto osob, obrátí se úřady na tuto službu a ta je schopna zajištění simultánního přepisu mluvené řeči. Tato služba pomohla již mnohým, například když se jednalo o přestupkové řízení, pravidelně zabezpečuje simultánní přepis soudních jednání, kde účastníci jsou sluchově postižení.

Pokud by se jednalo o případ, který nelze takhle dopředu naplánovat, existuje společnost Transkript online, která se zaměřuje na tento on-line přepis. Služba, jenž zahrnuje přepis simultánní řeči se nazývá eScribe. Pobočky můžeme nalézt na 85 místech v České republice. Tyto pobočky se skládají z poboček Ery Poštovní spořitelny a poboček Vodafonu. Tato služba funguje tak, že neslyšící přijde na nějakou z těchto poboček umožňující on-line přepis, požádá o něj, zaměstnanec se poté telefonicky spojí s přepisovatelem a otevře si soubor, který umožňuje tento přepis na internetové stránce společnost Transkript. Zaměstnanec hovoří do sluchátka a vše se ihned přepisuje do počítače. Na monitoru je poté možné si vyřčené informace přečíst. Služba by jistě byla vhodná i pro úřady, jednatel společnosti nabízí bezplatnou pomoc úřadům na určitou dobu pro vyzkoušení.¹²²

7.3 Kodifikace

Uzákonění jazyka osob s handicapem můžeme nalézt v § 16 odst. 5 správního řádu, který pojednává o jednacím jazyku. Ve správním řádu je zmíněno:

„Neslyšícím uživatelům českého znakového jazyka správní orgán ustanoví tlumočnicka českého znakového jazyka podle zvláštního zákona. Neslyšící osobě preferující český jazyk ustanoví prostředníka, který je schopen se s ní dorozumět pomocí komunikačních systémů vycházejících z českého jazyka dle její vlastní volby.“

„Osobě hluchoslepé bude ustanoven prostředník, který je schopen se s ní dorozumět pomocí komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob dle její vlastní volby.“

¹²¹ Transkript: Jak to funguje [online]. [cit. 2019-03-12].

¹²² Moderní obec: Komunikace na úřadě aneb jak slyšet očima [online]. [cit. 2019-03-12].

*Prostředník je ustanovován za stejných podmínek, za jakých je ustanovován tlumočnick českého znakového jazyka. O ustanovení tlumočnicka nebo prostřednicka vydává správní orgán usnesení, které se oznamuje pouze osobám, jichž se dotýká.“*¹²³

Dále se jedná o § 76 odst. 5 daňového řádu: „*Osobě neslyšící ustanoví správce daně na své náklady tlumočnicka znakové řeči podle jiného právního předpisu. Osobě neslyšící, která neovládá znakovou řeč, ustanoví správce daně prostřednicka, který je schopen se s ní dorozumět pomocí metody zřetelné artikulace. Osobě hluchoslepé bude ustanoven za stejných podmínek prostřednick, který je schopen se s ní dorozumět pomocí řeči pro hluchoslepé.“*¹²⁴

Nejdůležitějším zákonem je zákon č. 155/1998 Sb., který objasňuje definici základních pojmů, komunikační systémy neslyšících a hluchoslepých osob, český znakový jazyk, komunikační systémy vycházející z českého jazyka a používání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob.¹²⁵

¹²³ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

¹²⁴ Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád

¹²⁵ Zákon č. 155/1998 Sb., zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob

8 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo komplexní popsání úředního jazyka na úřadě a jazykové kultury úřadu. Obsahem práce byl také přehled vývoje úředního jazyka v jednotlivých obdobích. Problém vznikl při psaní historie českého jazyka, jako jazyka úředního, protože neexistuje žádná literatura, která by vyloženě popisovala a objasňovala jednotlivá časová období, po která se na úřadech hovořilo českým, popřípadě jiným jazykem, jaký jazyk byl brán a považován v daném konkrétním období za úřední. Proto bylo někdy velice složité určit, jakým jazykem a v jakém období se komunikovalo na určitých úřadech a na institucích veřejné správy na území českého státu.

Další část bakalářské práce je věnována jazykové kultuře, normě a kodifikaci. Při psaní této práce jsem se pozastavila nad problémem, který se týká uzákonění českého jazyka jako jazyka úředního v České republice. Český jazyk není v žádném z pramenů práva specifikován jako náš úřední jazyk. Některé zákony ovšem používají termínu jednacích jazyk. Komunistická strana Čech a Moravy předložila návrh zákona na uzákonění českého jazyka jako jazyka úředního, ovšem tento návrh byl zamítnut. Dle mého názoru by zákon měl být přijat, a to z toho důvodu, že český jazyk je jakýmsi symbolem a znakem naší republiky, je budován po celá dlouhá staletí, a proto představuje vzácnou kulturu našeho dědictví. V minulosti byl český jazyk občas vystaven nátlaku jiných jazyků, jimiž se na tomto území hovořilo, ovšem díky silicím vlivu, které mělo na český jazyk obyvatelstvo, se vždy český jazyk uchránil a i nadále používal. Tudíž soudím, že český národ je na svůj jazyk pyšný, a tak by mělo existovat určité upřednostnění českého jazyka jako jazyka státního před jazyky cizími, abychom se případně tomuto problému v budoucnosti vyhnuli a aby byl český jazyk uchráněn.

Komunikace úřadů s cizími státními příslušníky je problémem některých úředníků pracujících v těchto institucích, díky jejich neznalosti světového jazyka. Myslím si, že by úředníci, jenž v těchto organizacích pracují a denně přicházejí do kontaktu s těmito lidmi, měli umět alespoň jeden ze světových jazyků, aby nebyl problém s komunikací s národnostními menšinami či cizími státními příslušníky, kteří si musejí vždy shánět někoho kompetentního, kdo je schopen jim porozumět a tyto jejich žádosti přeložit a přetlumočit. Poté by se zároveň snížily náklady na tlumočníky. Díky agentuře APPN, která velmi

napomohla veřejnému sektoru svým projektem, je komunikace úřadů s osobami s handicapem mnohem snadnější, než byla kdy dřív. I přesto si myslím, že tyto osoby komunikaci s organizacemi mají složitou a jejich život je tím neustále omezován, proto by měli být všichni úředníci obeznámeni s tím, co dělat v případě, když se na úřadě setkají s takovou osobou.

Psaní této práce mě velice bavilo, nabyla jsem nových znalostí a informací, objasnila a popsala jsem, jak funguje komunikace úřadů s nejširší veřejností, obohatila jsem se o historii a vývoj českého jazyka a také jsem nastínila pohled na úřední jazyky Evropské unie a problémy nákladů mnohojazyčnosti. Mám za to, že jsem veškeré cíle, které byly stanovené na začátku mé práce objasnila a že tato práce bude sloužit i dalším lidem, kteří se budou tímto tématem zabírat.

Seznam pramenů

Odborná literatura

- DITTMANN, Robert, ULIČNÝ, Oldřich, ed. *Studie k moderní mluvnici češtiny*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3549-7.
- FRIEDRICH, Václav a Martin LUKÁŠ. *Informační systémy veřejné správy*. Plzeň: Západočeská univerzita, 1999. ISBN 80-708-2555-3.
- HEGER, Vladimír. *Komunikace ve veřejné správě*. Praha: Grada, 2012. *Žurnalistika a komunikace*. ISBN 978-80-247-3779-9.
- HENDRYCH, Dušan. *Správní právo: obecná část*. 9. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2016. *Academia iuris (C.H. Beck)*. ISBN 978-80-7400-624-1.
- KELLER, Jan. *Sociologie, byrokracie a organizace*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1996. *Základy sociologie*. ISBN 80-858-5015-X.
- KOMÁREK, Miroslav, BLÁHA, Ondřej, ed. *Dějiny českého jazyka*. ISBN 978-80-7294-591-7.
- KŘEPELKA, Filip. *Mnohojazyčnost Evropské unie a její důsledky pro českou právní praxi*. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4298-8.
- MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. *Manažer*. ISBN 978-80-247-2339-6.
- REKTOŘÍK, Jaroslav. *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*. Praha: Ekopress, 2002. ISBN 80-861-1960-2.

Právní předpisy

- Zákon č. 122/1920 Sb., jazykový zákon
- Zákon č. 141/1961 Sb., zákon o trestním řízení soudním
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Zákon č. 36/1967 Sb., zákon o znalcích a tlumočnících

- Zákon č. 455/1991 Sb., zákon o živnostenském podnikání
- Zákon č. 582/1991 Sb., zákon České národní rady o organizaci a provádění sociálního zabezpečení
- Zákon č. 634/1992 Sb., zákon o ochraně spotřebitele
- Unesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky
- Zákon č. 155/1998 Sb., zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob
- Zákon č. 273/2001 Sb., zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů
- Zákon č. 312/2002 Sb., zákon o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů
- Studijní texty ministerstva vnitra. Pojmy úředník a správní činnost podle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- Zákon č. 384/2008 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony
- Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád
- Zákon č. 186/2016 Sb., zákon o hazardních hrách

Internetové zdroje

- NEČADOVÁ, Věra. *Veřejná správa* [online]. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava, 2009 [cit. 2019-03-20]. ISBN 978-80-87035-19-1. Dostupné z: <http://www.vspj.cz/ISBN/Skripta%20-%20V%C5%A0PJ/Ve%C5%99ejn%C3%A1%20spr%C3%A1va%20-%20V%C4%9Bra%20Ne%C4%8Dadov%C3%A1.pdf?fbclid=IwAR1mlaWT48D3gp2N5muNQErn3-0E3h6H2Ks07xRKsDKepHmsv9QcEHSfGc>

- *Spravko.cz: Organizace veřejné správy* [online]. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z: <https://www.spravko.cz/zdarma/nahled-modulu-vyuka/05-organizace-verejne-spravy-free/>
- *SlidePlayer: Podstata a fungování jazyka* [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://slideplayer.cz/slide/2473833/>
- *Encyklopedický slovník češtiny: Úřední jazyk* [online]. [cit. 2019-02-24]. Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/%C3%9A%C5%98EDN%C3%8D%20JAZYK>
- *Lupa: Internet jak zdroj informací* [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://www.lupa.cz/clanky/internet-jako-zdroj-informaci-a-dezinformaci/>
- *Management mania: Informace* [online]. [cit. 2019-02-23]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/informace>
- *Historie češtiny: Stát a jazyk* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://mluvtecesky.net/cs/introduction/country_language/language_history
- *Sociologická encyklopedie: Jazyková kultura* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Kultura_jazykov%C3%A1
- *Český jazyk: Slovníček pojmů* [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <http://www.cesky-jazyk.cz/slovnicek-pojmu/jazykova-kultura-norma-a-kodifikace/#axzz5gT2hZ87s>
- *Naše řeč: Ústav pro jazyk český, Akademi věd ČR* [online]. [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?lang=en&art=7047>
- *Studuj: Jazyková norma a kodifikace* [online]. [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <https://www.studuju.cz/latka-427>
- *Iuridictum: Úřední jazyk* [online]. [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: https://iuridictum.pecina.cz/w/%C3%9A%C5%99edn%C3%AD_jazyk
- *Knihovna: Jazykový zákon* [online]. [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: <https://www.ptejteseknihovny.cz/dotazy/jazykovy-zakon-c-122-1920>
- *Zprávy IDNES: Uzákonění češtiny* [online]. [cit. 2019-03-07]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/komuniste-cesky-jazyk-zakon-vlada.A190208_101545_domaci_kop

- *Evropská Unie: Mnohojazyčnost* [online]. [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: https://europa.eu/european-union/topics/multilingualism_cs
- *Euroskop: Komunikace úřadů s občany v EU* [online]. [cit. 2019-03-08]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/664/sekce/komunikace-obcanu-s-urady-v-evropske-unii/>
- *Naše řeč: Ústav pro jazyk český, Akademi věd ČR* [online]. [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7610>
- *Evropská charta jazyků. In: Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): WikimediaFoundation, 2001- [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Evropsk%C3%A1_charta_jazyk%C5%AF
- *Academia: Evropská charta menšinových a regionálních jazyků* [online]. [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: https://www.academia.edu/8668975/Evropsk%C3%A1_charta_region%C3%A1ln%C3%ADch_%C4%8Di_men%C5%A1inov%C3%BDch_jazyk%C5%AF_v_%C4%8Cesk%C3%A9_republice
- *Evropská charta regionálních či menšinových jazyků: Ministerstvo kultury České republiky* [online]. [cit. 2019-03-26]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/Evropska-charta-regionalnich-ci-mensinovyh-jazyku.pdf>
- *Ministerstvo zahraničních věcí: Velvyslanectví České republiky* [online]. [cit. 2019-03-19]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/berlin/cz/viza_a_konzularni_informace/soudni_tlumocnici_a_prekladatele.html
- *Ministerstvo spravedlnosti České republiky: Evidence znalců a tlumočnicků* [online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: [http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/\\$\\$SearchForm?OpenForm](http://datalot.justice.cz/justice/repznatl.nsf/$$SearchForm?OpenForm)
- *Agentura pro neslyšící: Tichý svět* [online]. [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <https://www.tichysvet.cz/o-nas>
- *Moderní obec: Komunikace na úřadě aneb jak slyšet očima* [online]. [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <https://moderniobec.cz/komunikace-na-urade-aneb-jak-slyset-ocima/>
- *Agentura pro neslyšící: Tichý svět* [online]. [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <https://www.tichysvet.cz/tlumoceni-a-prepis>

- *Deník veřejné správy: Veřejná správa online* [online]. [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6758963>
- *Agentura pro neslyšící: Tichý svět* [online]. [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <https://www.tichyvet.cz/projekty/bezbarierova-komunikace-pro-neslysici>
- *Transkript: Jak to funguje* [online]. [cit. 2019-03-12]. Dostupné z: <http://www.transkript.cz/index.php/o-prepisu/jak-to-funguje>

Resumé

This bachelors thesis “Official language in the office and language culture of the office” aims to analyse and describe in detail not only official language but language culture in a matter of public sphere. The thesis is subdivided into chapters and sections to clarify navigation throughout. The first chapter is focusing on the main and basic terms which include the definition of public administration, the bearer, subject, executor of public legislative. It also aims to present and simplify abstract terms such as public administration, language, bureaucracy or information. Next chapter is describing history and evolution of the official language in connection with public administration, the evolution of the Czech language and main eras where the Czech language was used as official language. The third chapter is examining language culture and its standards and codification. This chapter also includes topics of verbal and non-verbal communication, communication in public offices and legalization of the Czech language in the legal system in the Czech Republic. The fourth chapter is describing the official language of the European Union not only in our modern era but throughout history. The minor focus is also on languages used in the workplace within European institutions and expenses which are directly connected to multilingualism. The fifth chapter is dedicated to explain terms such as national minority, European Charter for Regional or Minority Languages and to describe ways in which are the foreign nationals treated in public offices regarding language. Section of this chapter is explaining the work of interpreters and translators and enactment of minor languages and communication of foreign national with offices. The last chapter is introducing communication with visual or hearing impairment. Chapter outlines main issues in communication with disabled people explains simultaneous interpreting and provides information about agency focusing on translating for disabled people. This chapter also provides information about the rights of disabled people in our law system.